

Димитър Нинов¹

СОЦИАЛНИ ЦЕЛИ И ПОСЛЕДИЦИ НА ПЛОСКОТО (ПРОПОРЦИОНАЛНО) ДАНЪЧНО ОБЛАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ

Основната цел на изследването е да се разкрият и по възможност количествено измерят основните и трайни социални последици за ниско-, средно- и високодоходните групи от населението от въвеждането на плоския данък – намаленият общ размер на задължителните осигурителни вноски, повишеният относителен дял в тях на личните вноски, увеличавеният размер на минималната работна заплата и на максималния осигурителен доход.

Конкретните разчети и анализи разкриват, че тези промени и най-вече въвеждането на 10 процентов плосък данък от 1 януари 2008 г. води до: драстично (непознато досега) и трайно преразпределение на общата данъчна и осигурителна тежест от високо- към (в ущърб на) ниско- и среднодоходните групи; намаляване на разполагаемите месечни доходи за ниско- и среднодоходните групи и увеличаването им за високо- и много високодоходните, без за това да е необходимо повишаване на brutните им размери; задълбочаване на доходната диференциация и социалната поляризация сред населението; допълнително стимулиране участието на ниско- и среднодоходните групи от наетите лица в сивата икономика и укриването на работни заплати и други лични доходи; накарняване чувството за социална справедливост при разпределението, преразпределението и крайното разпределение и потребление на БВП и т.н.

На тази основа са предложени конкретни мерки ако не за преодоляване, то поне за омекотяване негативните социални последици за ниско- и среднодоходните групи от въвеждането на плоския данък.

JEL: H31, H55

1. Кратка история

През периода от 1994 г. до първата половина на 2007 г. плоският или пропорционален данък, чийто относителен размер е независим от доходите и финансовите възможности на данъкоплатците, се възприема от **15 страни** от

¹ Димитър Нинов е доктор по икономика и старши научен сътрудник. Работи в КНСБ като съветник по социална, данъчна и бюджетна политика.

Източна Европа. Първи са Естония (1994 г.) и Латвия (1995 г.), последвани от Латвия (1996 г.), Русия (2001г.), Словакия и Украйна (2004 г.), Румъния и Грузия (2005 г.), Приднестровие (2006 г.), Монголия, Киргистан, Македония, Черна гора и Казахстан (2007 г.). В 14 от тях **необлагаемият минимум е запазен, а размерът му е съществено повишен.**

През първото полугодие на 2007 г. правителствата на Чехия и Албания обявяват намерението си за въвеждане на плосък данък за доходите на физическите лица през 2008 г.

В края на юли 2007 г. лидерите на тройната коалиция в България, а месец по-късно и тяхното правителство обявяват официално своето решение за намаляване от 1 октомври 2007 г. на общия размер на задължителните осигурителни вноски с **3 процентни пункта и въвеждане от 1 януари 2008 г. на: плосък данък в размер на 10%; премахване на необлагаемия минимум за всички физически лица, вкл. за най-нискодоходните, с РМД на член от семействата им под линията на бедността (ЛБ); повишаване относителния дял на задължителните лични осигурителни вноски от 35 на 40%; увеличаване максималния осигурителен доход от 1400 лв. на 2000 лв. и въвеждане на единен размер от 25% за нормативно признатите разходи при т.нар. свободни професии.**

Дни след като правителството обявява своето решение, негови членове заявяват в медиите, че се **“търсят механизми” за компенсиране на негативните последици от въвеждането на плоския данък за „най-нискодоходните групи” от заетите лица, с БМД до 430 лв., вкл. заетите в частния сектор, чиито заплати държавата не може непосредствено да определя. Целта била “да няма губещи” от предлаганите промени в данъчното и осигурителното законодателство.**

В края на октомври 2007 г. правителството внася в Народното събрание законопроект за изменение и допълнение на Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДФЛ) и на останалите данъчни и осигурителни закони, както и законопроектите за държавния бюджет, бюджета на НОИ и на НЗОК.

В материалите към законопроекта за изменение и допълнение на ЗДФЛ изрично се отбелязва, че **“някои от съществуващите данъчни облекчения и намаления ще бъдат премахнати, а други – променени”**. В тях и решение на правителството се предвижда от 1 януари 2008 г.:

- **Минималният размер на работната заплата да стане 220 лв.**
- **Необлагаемият минимум за доходите на физическите лица да отпадне.**
- **Да отпадат също данъчните облекчения за семействата с непълнолетни деца и за дарения.**

- Да се запазят намаленията на задължителните осигурителни вноски и на данъчните облекчения за допълнително доброволно осигуряване и застраховки “Живот” от данъчна основа.
- Да се запазят данъчните облекчения за лица с 50 и над 50% намалена работоспособност, като се определят в абсолютен размер, равен на 5820 лв. годишно (485 лв. месечно), по-късно променен на 9720 лв. (660 лв. месечно).
- Размерите на нормативно признатите досега разходи от 70, 60 и 50% се променят на 40%; на досегашните нормативно-признати разходи от 35 се променят на 25%; на досегашните нормативно-признати разходи от 20 и 10% се променят и изравняват на 10%.
- Да се компенсират негативните последици от плоския данък върху ниско- и среднодоходните групи наети лица в бюджетната сфера с БМД до 430 лв. и заделените за целта средства в държавния бюджет от малко над 57 млн. лв.

(По-късно ще се окаже, че т.нар. компенсиращ механизъм не е довел до адекватна компенсация на негативните последици от плоския данък върху разполагаемите размери на работните заплати за значителен брой от заетите лица в бюджетната сфера).

Нерешен в началото на 2008 г., а по-късно незадоволително решен остава и въпросът за компенсиране негативните последици от въвеждането на плоския данък за около 739 000 до 1 137 000 наети лица в частния сектор, с БМД от 190-195 до 450-490 лв.

Още от самото начало на неговото оповестяване, правителственото решение за **въвеждане на плосък 10-процентен данък, премахване на необлагаемия минимум** за доходите на физическите лица, намаляване на общия размер на задължителните осигурителни вноски (ЗОВ) с 3 процентни пункта и повишаване относителния дял в тях на задължителните лични осигурителни вноски (ЗЛОВ) **от 35 на 40% предизвиква вълна от остри критики, несъгласия и въпроси.** Представителите на правителството и парламента се оказват неподготвени, за да дадат смислени и обосновани отговори на много от поставените въпроси, вкл. на основния въпрос, свързан с въвеждането на плоския данък от 1 януари 2008 г. – за неговите социални цели и последици. По този начин се затвърждава впечатлението, че решението на тримата партийни лидери от края на юли, последвано от правителственото решение от 30 август с. г., **е взето без необходимата предварителна подготовка и експертни анализи** върху неговите краткосрочни, средносрочни и дългосрочни пряко социални и косвено икономически последици.

Независимо от всичко това на 18 декември 2007 г. Народното събрание одобрява предложените от правителството изменения и допълнения в данъчното и осигурителното законодателство за 2008 г., предвиждащи

въвеждането от 1 януари 2008 г. на 10-процентен плосък (пропорционален) данък; премахване на необлагаемия минимум и на данъчните облекчения за семейства с непълнолетни деца и повишаване на максималния осигурителен доход **от 1400 на 2000 лв.** Предложението за увеличаване на относителния дял на ЗЛОВ в общият им размер **от 35 на 40% е утвърдено преди това и влязло в сила от 1 октомври 2007 г.** Със Закона за държавния бюджет се предвиждат (планират) малко над **57 млн. лв.** за компенсиране неблагоприятните последици от въвеждането на плоския данък за наетите лица **в бюджетната сфера** с месечни доходи **до 430 лв.**

Малко по-късно, през януари 2008 г. правителството приема и решение за повишаване на минималната работна заплата **от 180 на 220 лв.**

2. Какво представлява плоският данък и какви са неговите относително самостоятелни социални последици

Какво реално и най-вероятно ще донесат през 2008 г. – втората година след присъединяването ни към ЕС, тези промени в данъчното и осигурителното законодателство за заетите лица и семейства от ниско-, средно-, високо- и много високодоходните групи, в т.ч. и най-вече за засегнатите от плоския данък около 739 хил. до 1 137 хил. ниско- и среднодоходни лица, наети в реалния сектор, за които държавния бюджет не предвижда и държавата пряко няма как и не се ангажира с каквито и да било компенсации?

За да си отговорим на този конкретен въпрос, трябва предварително да имаме предвид няколко по-обща и по-важни обстоятелства, статистически факти и съображения, а именно:

(1) Доходите от труд и по-конкретно официално наблюдаваните и отчитани от статистиката размери на работните заплати са основна форма на личните доходи за всички наети и осигурени от работодателите лица и техните семейства. При въвеждането на плоския данък у нас те са твърде незадоволителни и най-малките в ЕС, вкл. по-ниски и от работните заплати в Румъния.

Още по-тревожен е фактът (наши конкретни разчети и анализи доказват това), че **сегашните размери на минималната, средната и високите работни заплати са:**

- **далеч под необходимите за издръжка на непосредствените носители на ниско-, средно- и висококвалифицираната работна сила и едно-единствено дете, т.е. за тяхната лична издръжка и възпроизводство като носители на работна сила от съответното качество;**
- **плод на необосновано силно рестриктивна подхопдна политика, ограничаваща достъпа на наетите лица до плодовете на техния труд;**

- **далеч под обективно възможните им размери при сегашния БВП на глава от населението, изчислен на паритетна основа, доказателства за което ще приведем по-нататък.**

През 2007 г. при нормативно определения размер на минималната работна заплата от **180 лв.** и обявения размер размер на средната от **428 лв.** наблюдаваме следното:

- **Разполагаемият месечен размер на минималната работна заплата в страната (брутният размер от 180 лв., намален със задължителните лични осигурителни вноски, възлиза на 157.64 лв.) е с 11.44% под ЛБ по Евростат, определена по оперативни данни на 178 лв. (без официално възприетия лаг от 2 години) за същата година).**
- **Ако носителят на тази минимална работна заплата е самотен родител с 1 непълнолетно дете, располагаемият месечен доход на член от неговото семейство ще възлиза на 78.82 лв. и ще представлява само 44.28% от ЛБ по Евростат. При 2 или 3 деца РМДЧ от подобно семейство ще е съответно 29.52 и 22.14% от ЛБ за същата година;**
- **Ако за пример вземем семейна двойка от 2 заети лица, носители на нискоквалифицирана работна сила с минимални работни заплати, и 2 непълнолетни деца, общият размер на располагаемия семеен месечен доход ще възлиза на 356 лв., а този на член от семейството – на 89 лв. и ще е 50% от ЛБ по Евростат за 2007 г. При 3 непълнолетни деца в подобно семейство располагаемият месечен доход на член от семейството ще възлиза на 71.2 лв. и ще е 40% от ЛБ по Евростат.**
- **Средният брутен месечен размер на работната заплати в страната през 2007 спрямо 2006 г. по правителствени данни нараства от 355 лв. на 431 лв. или с 21.41%. В рамките на периода между 1997 и 2007 г. това му увеличение е по-малко единствено от нарастването през 1998 спрямо 1997 г. – с 43.27%. Трябва да се има предвид, че тогава то беше следствие и от предшестващото го драстично понижение на работните заплати по време на кризата през предходните 1996 и 1997 г. Този необичайно висок ръст на средната работна заплата през 2007 спрямо 2006 г. може да се обясни с т.нар. икономическа принуда, породена от силно намаленото равнище на безработицата през 2007 г. и повишеното търсене на работна сила над нейното предлагане. За да се запази и продължи и през следващите години подобно изпреварващо нарастване на средната работна заплата, е необходимо правителството да забави и ограничи в определена степен вноса на работна сила от страни, които не са членки на ЕС – докато цената на работната сила у нас се изравни или плътно се доближи до нейната стойност, т.е. до необходимите средства, гарантиращи нормална издръжка и възпроизводство на носителите на ниско-, средно- и вискоквалифицирана работна сила.**

- Ако приемем този обявен от НСИ среден брутен месечен размер на работните заплати **от 431 лв. за 2007 г.** за окончателен, то при действащите данъчни и осигурителни тежести за физическите лица през същата 2007 г., **средният разполагаем размер на работните заплати през 2007 г. ще възлезе на 339,41 лв.**, а увеличението му спрямо 2006 г. – на **19.76%**. И въпреки това, този разполагаем размер на средната работна заплата в страната ще представлява **83.46% от необходимите средства за нормална издръжка на член от четиричленно семейство през същата година от около 406.65 лв.** по изчисленията на ИССИ при КНСБ, т.е. **той се оказва с 16.54% под размера, които изисква Европейската социална харта и Всеобщата декларация за правата на човека.**
- Ако приемем обявения от НСИ среден брутен месечен размер на работните заплати **от 428 лв. за 2007 г.** за окончателен, то при действащите данъчни и осигурителни тежести за физическите лица през 2007 г. **средният разполагаем размер на работните заплати през 2007 г. ще възлезе на 337.36 лв.**, а увеличението му спрямо 2006 г. – на **19.12%**. И въпреки това той ще представлява **83.1% от необходимите средства за нормална издръжка на член от четиричленно семейство през същата година – около 406 лв.** (по изчисленията на ИССИ при КНСБ). **Или той се оказва с 16.9% под размера, изискван от Европейската социална харта и Всеобщата декларация за правата на човека.**
- Ако продължим, ще установим, че при обявената от НСИ средногодишна инфлация за 2007 г. от **8.4%** спрямо 2006 г., реалната покупателна сила на средната разполагаема работна заплата ще нарасне с **9.90%**. Въпреки това през същата 2007 г. тя ще представлява само **57.18%** от тази през далечната 1989 г. (срещу **52.04% през 2006 г.**).
- Ако приемем, че през отчетната вече 2007 г. носителят на **средна работна сила** е самотен родител с **едно непълнолетно дете**, разполагаемият месечен доход **на член от неговото семейство** ще възлезе на **169.71 лв.** Тази сума представлява **45.78%** от необходимите средства за нормална издръжка на член от четиричленно семейство (по изчисленията на ИССИ при КНСБ = 370.7 лв.) и **87.48%** от линията на бедността по Евростат, определена на 194 лв.
- Ако за пример вземем **семейна двойка** носители на средна работна сила (респ. на средна работна заплата) с **две непълнолетни деца** **общият** размер на брутния месечен доход (БМД) ще възлезе на **862 лв.** (431 лв. x 2 = 862 лв.); разполагаемият семеен доход ще възлезе на **679.42 лв.**, а разполагаемият доход **на член** от неговото семейство – отново на **169.71 лв.** **Този разполагаем месечен доход на член от семейството (169.71 лв.) представлява само 45.7% от необходимите средства за издръжка на член от четиричленно семейство по изчисленията на Института за социални и синдикални изследвания при КНСБ и 87.48% от линията на бедността (ЛБ) по Евростат за същата година (194 лв.)**

Тези сравнения показват, че независимо от приемането ни за член на ЕС и отчетения по-висок ръст на работните заплати **през 2007 спрямо 2006 г.**,

ниско- и среднодоходни семейства на самотни родители с 1 и 2 непълнолетни деца, както и ниско- и среднодоходните семейни двойки с по двама работещи родители и 2 непълнолетни деца продължават да живеят с **разполагаеми месечни доходи на член от семействата им под необходимите средства и дори под линията на бедността по Евростат**, т.е., продължават да са на „режим” на оцеляване.

(2) При равни други условия, въвеждането от 1 януари 2008 г. на плоския 10% плосък данък върху доходите на физическите лица, съчетано с: премахване на необлагаемия минимум и данъчните облекчения за семейства с непълнолетни деца, символично увеличени месечните добавки за деца – **от 18/20 на 25 лв.**, повишен относителен дял на задължителните лични осигурителни вноски **от 35 на 40%**, влязлото в сила от 1 октомври 2007 г. намаление на общия размер на ЗОВ с 3 процентни пункта и липсата на държавни гаранции за компенсиране на негативните последици от плоския данък върху располагаемите доходи от труд за ниско и голяма част от средно доходните лица заети в частния сектор:

- **прави данъчно задължени лица и тези от най-нискодоходните групи, с брутни месечни доходи до и над съществуващия през 2007 г. необлагаем минимум от 200 лв. месечно, вкл. част от лицата с новите и повишени размери на минималната работна заплата;**
- **увеличава общата данъчна и осигурителна тежест (ОДОТ) за ниско- и голяма част от среднодоходните групи от наетите лица с брутни месечни работни заплати (доходи) до 450-490 лв. (в общия случай – за осигурените по условията на III категория труд) от 12.425% до 1 октомври 2007 г. и 11.375% през последното тримесечие на 2007 г. до 21.7% след 1 януари 2008 г.;**
- **изравнява общата данъчна и осигурителна тежест за ниско-, средно- и високодоходните групи от населението (последните с брутни месечни доходи до максималния размер на осигурителния доход от 2000 лв. за 2008 г.) на 21.7%;**
- **намалява общата данъчна и осигурителна тежест единствено за лицата от групата на богатите – с БМД над 2000 лв. При това колкото по висок е техният брутен размер, толкова относително по-малка е общата им данъчна и осигурителна тежест. По тази причина това на располагаемите размери на техните доходи изпреварва нарастването на брутните им размери. (Разбира се, конкретната причина не е плоският данък, нито размерът на задължителните лични осигурителни вноски, а въведеният максимален размер за осигурителния доход от 2000 лв. и освобождаването на личните доходи над този размер от ЗОВ).**

Например при брутен месечен доход от **2500 лв. ОДОТ** ще възлиза на **19.36%**; при БМД от **5000 лв. – на 14.68 %**; при БМД от **10 000 лв. – на**

12.34 %; при БМД от 20 000 лв. – на 11.17 %; при БМД от 30 000 лв. – на 10.78 % и т.н.

Тези промени са още по-драстични, необосновани и показателни, ако сравняваме размерите и промените в размерите **на общата данъчна и осигурителна тежест (ОДОТ) през 2008 спрямо 2000 или 2001 г.** (вж. табл. 1).

Таблица 1
Стойности и промени в ефективния размер на общата данъчна и осигурителна тежест за представителите на ниско-, средно- и високо- и много високодоходните групи през 2000-2008 г. (най-яркото и вярно “огледало” на истинските социални цели и последици на общата данъчна и осигурителна политика на правителството през периода 2000-2008 г.), %

Групи	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.
Нискодоходна	9.00	8.40	10.50	10.50	10.50	12.54	12.45	12.43	21.70
Среднодоходна	22.48	20.51	21.05	20.31	20.28	21.53	20.14	21.18	21.70
Високодоходна	28.24	25.09	26.79	27.18	27.20	26.69	25.95	26.80	21.70
Много високодоходна (20 000 лв.)	39.42	37.36	29.10	29.10	29.16	24.39	24.40	24.38	11.17

От данните в табл. 1 се вижда, че през интересуващия ни период **общата данъчна и осигурителна тежест (ОДОТ) за:**

- **най-нискодоходната група данъкоплатци, носители на минимална работна заплата, се повишава от 9% през 2000 г. и 8.4% през 2001 г. до 12.16% през 2007 г. и 21.7% през 2008 г., т.е. с 12.7 до 13.3 процентни пункта или 2.4 до 2.6 пъти за 7-8 години;**
- **за носителите на средна работна сила и средна работна заплата ОДОТ се променя незначително – от 22.48% през 2000 г. и 20.51% през 2001 г. до 21.7% през 2008 г.;**
- **за представителите на високодоходните групи с БМД, равни на максималния размер на осигурителния доход, през интересуващия ни период ОДОТ съществено намалява – от 32.03% през 2000 г. и 31.72% през 2001 г. до 21.7% през 2008 г., т.е. с около 10.33%;**
- **още по-съществено и драстично ОДОТ спада за групата на богатите данъкоплатци, с БМД над 2000 лв. Например за лица с БМД от 20 000 лв. ОДОТ се понижава от 39.42% през 2000 г. и 37.37% през 2001 г. до 11.17% през 2008 и следващите години, т.е. с 28.25 процентни пункта, или 3.53 пъти.**

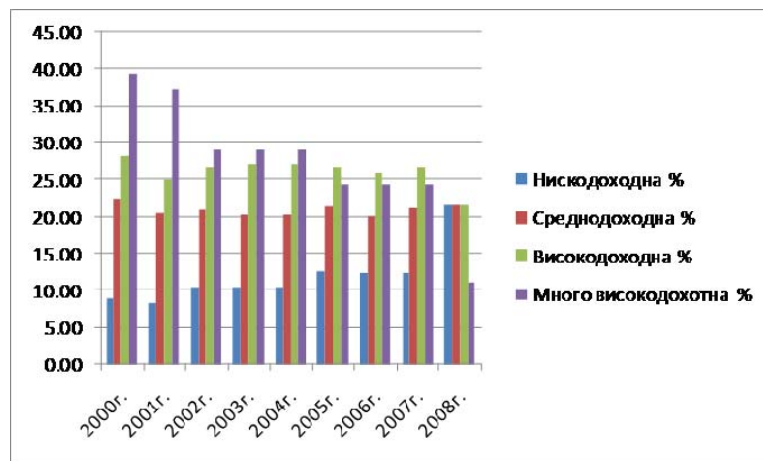
Така, повишавайки 2.4 до 2.6 пъти ефективната ставка за ОДОТ за нискодоходните групи и намалявайки я 3.53 пъти за високо- и много високодоходните, “новата” данъчна и осигурителна политика **прави бедните**

още по-бедни, а богатите още по-богати. Същевременно след 1 януари 2008 г. и в перспектива това води до:

- пълно изравняване на ОДОТ за всички данъкоплатци с БМД до максималния размер на осигурителния доход за съответната календарна година, който за 2008 г. възлиза на 2000 лв.;
- драстичното ѝ понижаване за много високодоходните групи за сметка на преотстъпени досегашни данъчни приходи.

Фигура 1

Промени в общата ефективна данъчна и осигурителна тежест през 2000-2008 г. за много високо доходни лица с БМД от 20 000 лв.

По този начин, в пълно противоречие с изискванията на част II, чл. 16 от Европейската социална харта, това всъщност довежда до драстично и непознато в цялата нова история на страната:

- трайно преразпределение на общата данъчна и осигурителна тежест след 1 януари 2008 г. от високо- към (във вреда) на ниско- и среднодоходните групи от населението;
- допълнително задълбочаване на доходното и социалното разслоение сред населението;
- разширяване обхвата на бедността, повишаване на социалното напрежение и понижаване на националната социална сигурност.

Произтичащите от “новата” данъчна и осигурителна политика конкретни промени в индивидуални размери на разполагаемите месечни доходи за типични представители на ниско-, средно-, високо- и много високодоходните групи през 2008 спрямо 2007 г. – общо и конкретно за наетите и

осигурените лица в частния сектор², при различни допускания са представени на табл. 2.

От приведените в табл. 2 данни се вижда, че като изключим лицата с БМД **докъм 195-196 лв.**, независимо от предвиденото повишаване на техните заплати до новия по-висок размер на минималната работна заплата от **220 лв.**, след 1 януари 2008 г. новата данъчна и осигурителна политика на правителството води до съществено **разширяване на данъчната основа и увеличаване на приходите на държавния бюджет от този източник. Но единствено за сметка на най-ниско- и преобладаващата част от среднодоходните групи.**

При високо- и много високодоходните групи плоският данък води до обратни социални последици – съществено намаляване на ОДОТ и съответно съкращение на данъчните приходи в държавния бюджет и значително повишаване на разполагаемите доходи, без за това да е необходимо увеличаване на brutните размери на техните доходи.

Например очакваното **конкретно намаление през 2008 спрямо 2007 г.** на разполагаемите размери на работните заплати за наети лица в частния сектор с brutни заплати от **200 лв. (въпреки повишението до 220 лв.), с 225, 250, 300, 400 и 450 лв.,** ще възлезе на **-2.89 лв., -20.87 лв., -19.40 лв., -15.03 лв., -10.03 лв., -5.03 лв. и съответно на -0.04 лв.**

В същото време, конкретното увеличение на разполагаемите месечни доходи за високо- и много високодоходни лица, примерно с БМД от **2000, 10 000, 15 000, 20 000 и 30 000 лв.** ще възлезе съответно на: **177.86 лв.; 2053.30 лв.; 3225.45 лв.; 4397.60 лв. и съответно 6741.90 лв.,** без за това да е необходимо **увеличаване на brutните им номинални размери.**

Тези данни и сравнения отново потвърждават, че сам по себе си въведеният у нас от 1 януари 2008 г. 10-процентен плосък данък води до качествено ново и непознато досега преразпределение на общата данъчна и осигурителна тежест от високо- към нискодоходните групи и по този начин – до съществено

² В основата на разчета в табл. 2 за 2007 г. е заложен средният размер на ЗЛОВ до 1 октомври 2007 г. от 12.425% за осигурените лица по условията на III категория труд. Ако обаче в неговата основа поставим размера на ЗЛОВ за четвъртото тримесечие на 2007 г. от **11.375%**, или средно претегления им размер за 2007 г. от **12.1625%**, конкретни размери на интересоващите ни разполагаеми месечни доходи ще се променят, макар че това няма да повлияе принципно и съществено на нашите оценки. Например, ако използваме размера на ЗЛОВ за последното тримесечие на 2007 г., границата на засегнатите от плоския данък наети лица ще достигне **490 лв.** По-конкретно, при това и равни други условия, РМД за лица с БМД от **490 лв. ще се увеличи с 0.04 лв., а този на наето лице с 491 лв. ще се намали с 0.04 лв.** Ако при равни други условия в разчета използваме средно претегления размер на ЗЛОВ за 2007 г. от **12.1625%**, границата ще се ориентира около лицата с БМД от **460 лв.** и символичното увеличение на РМД с 0.02 лв.

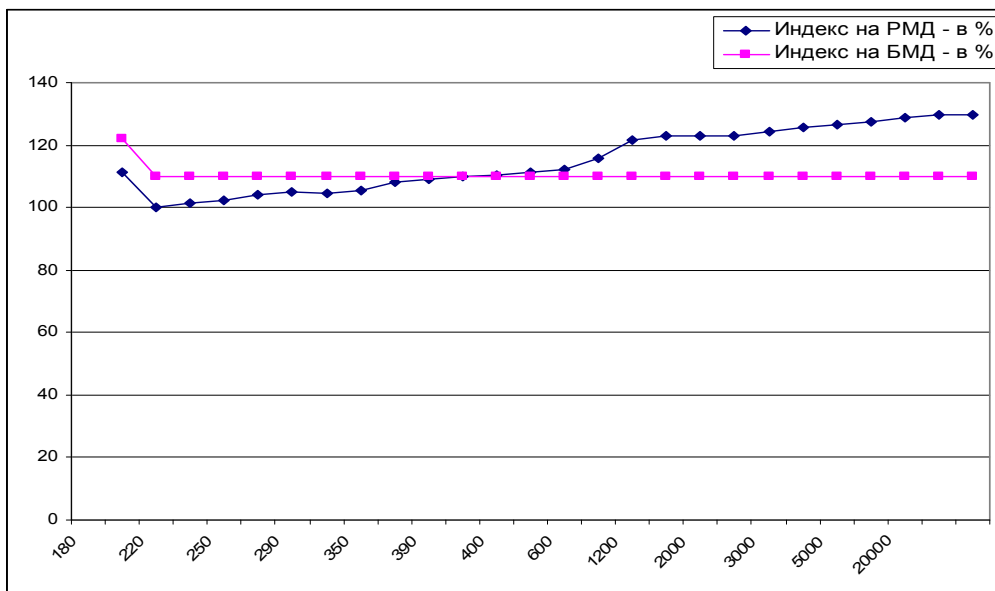
задълбочаване на съществуващата и без това прекалено висока доходна диференциация и социална поляризация сред населението.

Таблица 2

Промени през 2008 спрямо 2007 г. в brutните и разполагаемите заплати на заети лица в частния сектор от ниско-, средно-, високо- и много високодоходните групи по предложените на МС и одобрени от НС промени в данъчното и осигурителното законодателство, повишен размер на минималната заплата от 180 на 220 лв. (лв.)							Конкретни промени в разполагаемите размери на работните заплати през 2008 спрямо 2007 г., %		Прогнозни промени в реалните разполагаеми работни заплати при средногодишна инфлация от 7.4%
БРз- 07	БРз-08	ЗЛОВ*	Д.основа	ДОД	ОДОТ	РРз			
Нискодоходна група									
180	220	28,60	191,40	19,14	47,74	172,26	14,63	9,28	101,75
190	220	28,60	191,40	19,14	47,74	172,26	5,87	3,53	96,39
200	220	28,60	191,40	19,14	47,74	172,26	-2,89	-1,65	91,57
225	225	29,25	195,75	19,58	48,83	176,18	-20,87	-10,59	83,25
250	250	32,50	217,50	21,75	54,25	195,75	-19,40	-9,02	84,71
270	270	35,10	234,90	23,49	58,59	211,41	-17,75	-7,75	85,90
300	300	39,00	261,00	26,10	65,10	234,90	-15,03	-6,01	87,51
350	350	45,50	304,50	30,45	75,95	274,05	-10,03	-3,53	89,82
Среднодоходна група									
400	400	52,00	348,00	34,80	86,80	313,20	-5,03	-1,58	91,64
450	450	58,50	391,50	39,15	97,65	352,35	-0,04	-0,01	93,10
500	500	65,00	435,00	43,50	108,50	391,50	4,96	1,28	94,30
550	550	71,50	478,50	47,85	119,35	430,65	9,95	2,37	95,31
600	600	78,00	522,00	52,20	130,20	469,80	14,95	3,29	96,17
650	650	84,50	565,50	56,55	141,05	508,95	19,94	4,08	96,91
700	700	91,00	609,00	60,90	151,90	548,10	25,20	4,82	97,60
800	800	104,00	696,00	69,60	173,60	626,40	36,94	6,27	98,95
Високодоходна група									
1000	1000	130,00	870,00	87,00	217,00	783,00	60,43	8,36	100,9
1200	1200	156,00	1044,00	104,40	260,40	939,60	83,92	9,81	102,24
1400	1400	182,00	1218,00	121,80	303,80	1096,20	107,40	10,86	103,22
2000	2000	260,00	1740,00	174,00	434,00	1566,00	177,86	12,81	105,07
2500	2500	260,00	2240,00	224,00	484,00	2016,00	295,08	17,15	109,07
3000	3000	260,00	2740,00	274,00	534,00	2466,00	412,29	20,08	111,80
4000	4000	260,00	3740,00	374,00	634,00	3366,00	646,72	23,78	115,25
5000	5000	260,00	4740,00	474,00	734,00	4266,00	881,15	26,03	117,35
Много високодоходна група									
6000	6000	260,00	5740,00	574,00	834,00	5166,00	1115,58	27,54	118,75
8000	8000	260,00	7740,00	774,00	1034,00	6966,00	1584,44	29,44	120,52
10000	10000	260,00	9740,00	974,00	1234,00	8766,00	2053,30	30,59	121,59
12500	12500	260,00	12240,00	1224,00	1484,00	11016,00	2639,38	31,51	122,45
15000	15000	260,00	14740,00	1474,00	1734,00	13266,00	3225,45	32,12	123,02
20000	20000	260,00	19740,00	1974,00	2234,00	17766,00	4397,60	32,90	123,74
25000	25000	260,00	24740,00	2474,00	2734,00	22266,00	5569,75	33,36	124,17
30000	30000	260,00	29740,00	2974,00	3234,00	26766,00	6741,90	33,67	124,46

На фиг. 2 са представени очертаните външно скрити, но неизбежни последици от въвеждането на плоския данък за представителите на различните доходни групи.

Фигура 2

И още един важен факт и сравнение, в които се оглежда не само природата на плоския данък, но и истинските социални цели, последици и мотиви на “новата” данъчна и подоходна политика на правителството от 1 януари 2008 г.

Както е известно, Законът за държавния бюджет за 2008 г. предвижда увеличение на постъпленията от данъка върху доходите на физическите лица спрямо очакваното изпълнение за 2007 г. в размер на около **390 млн. лв.** (2190 млн. – 1800 млн. = **390 млн. лв.**).

По предварителни прогнозни разчети около **10%** от този прираст или около **39 млн. лв.** ще се дължат на комбинацията от няколко фактора, в т.ч. повишените размери на минималната работна заплата, предвидените компенсациите за наети лица в бюджетната сфера с брутни работни заплати **до 430 лв.** и очакваното през 2008 г. повишение на общия брой на заетите в страната.

Останалите около **90%**, или **около 351 млн. лв.** от планирания общ прираст на бюджетните приходи от този източник през 2008 г. спрямо очакваното изпълнение за 2007 г. ще се дължат на увеличението на данъчната тежест за ниско- и среднодоходните групи наети лица и най-вече за сметка на споменатите около 739 хил. до 1.1 млн. ниско- и среднодоходни наети лица в частния сектор.

В същото време намалената ефективна данъчна ставка за високо- и много високодоходните групи ще доведе **до преотстъпни от държавата досегашни**

данъчни приходи и увеличение на годишната сума на разполагаемите доходи на тази група в размер на **около 85 до 100 млн. лв.**, без за това да е необходимо повишаване на brutните им възнаграждения и съответно на годишната им сума.

Подчертаваме този факт и това сравнение, защото, ако се съди от средногодишното подоходно разпределение на наетите и осигурени лица през **2006 г.** по наличните данни на НОИ, макар и определен с условности:

- **относителният дял на засегнатите от “новата” данъчна и осигурителна политика наети и осигурени лица с БМД до 450 лв. и съответно до 490 лв. възлиза на около 76.42% и съответно на около 80.91% от общият им средногодишен брой;**
- **относителният дял на по-високодоходните групи в общия брой на наетите и осигурени от работодателите лица с БМД над 450 лв. възлиза на около 23.58%, а с БМД над 490 лв. – на около 19.09%.**

От посоченото става ясно, че “новата” данъчна и осигурителна политика:

а) е насочена срещу интересите на преобладаващата част от общия брой на наетите и осигурени от работодателите лица в страната сега и в бъдеще;

б) от социална гледна точка тази политика е проява на “двоен стандарт” – един за ниско- и среднодоходните групи и друг за високо- и много високодоходните.

Това е поредно доказателство за **драстичното разминаване между обещанията за намаляване на данъчната и осигурителната тежест за всички слоеве от населението, от една страна, и от друга, практическото й повишаване за ниско- и среднодоходните групи и намаляване единствено за високо- и много високодоходните групи, към които принадлежи и голяма част от политическия елит.**

Налице е още един случай на **съзнателно укривани от широките народни маси на истинските социални цели, същност, последици и мотиви на тази политика, завършек на провежданата през целия период след 1997 г. данъчноосигурителна политика, правеща богатите още по-богати, а бедните – още по-бедни.**

Плоският данък противоречи на досегашните представи в България за социална справедливост не само при разпределението на данъчната тежест между ниско-, средно- и високодоходните групи. Той противоречи и на досегашните представи за мястото и ролята на принципа за социална солидарност в общественото и присъщите му социални сфери и дейности като здравеопазване, образование, социално осигуряване и социална защита. Това води до още по-силно усещане на преобладаващата част от гражданите, че

живеят в социалнонесправедлива държава, в която: заплатите и пенсиите са силно занижени; ОДОТ се разпределя и преразпределя в интерес на богатите и във вреда на бедните; личните доходи остават крайно ниски и незадоволителни; достъпът до качествено здравеопазване и образование става все по-ограничен, а животът – все по-труден.

Като понижава разполагаемите лични доходи на ниско- и среднодоходните групи и увеличава тези на високо- и много високодоходните, “новата“ данъчна и осигурителна политика действа и като относително самостоятелен фактор за **ограничаване потреблението и производството на местни стоки и услуги и повишаване това на вносни**, а по този начин и за нарастване дефицита по търговския баланс и текущата сметка.

Наблюденията върху домакинските бюджети показват, че ниско- и среднодоходните групи от населението изразходват между 40 и 70% от разполагаемите си доходи за стоки и услуги от първа необходимост, предимно местно производство. По тази причина, като повишава ОДОТ за тези групи и ограничава разполагаемите им доходи, плоският данък действа и като относително самостоятелен фактор за известно намалено търсене и производство на местни потребителски стоки и услуги.

В същото време в разходите и потреблението на високо и много високодоходните групи преобладават вносни стоки и услуги. Намалявайки ОДОТ за тези групи и повишавайки разполагаемите размери на техните доходи, плоският данък действа и като относително самостоятелен фактор за повишено търсене и внос на чуждестранни стоки и услуги, ускоряване на инфлацията и нарастване на и без това големия дефицит по търговския баланс и текущата сметка.

В по-широк смисъл на нейните обществени последици, “новата” данъчна и осигурителна политика в сила от 1 януари 2008 г.:

- **драстично пренебрегва и до голяма степен изпразва от съдържание съвременната демокрация и реализацията на гражданските, политическите, социалните и икономическите права и свободи за значителна част от населението;**
- **превърща цялостната държавна политика, практика и развитие у нас в ярък пример за онова, което световноизвестният канадски проф. Джон Милс нарича “социална инверсия**, т.е. състояние на обществото и неговото управление, при което: социалното става изцяло и безусловно подчинено на пазара и пазарните закони и правила; пазарната логика и правила стават господстващи и изчерпващи съдържанието на целия обществен живот, доминиращи дори в такива основни социални сфери и функции на съвременната европейска демократична държава като образованието, здравеопазването, културата и социалната защита; мярка за всичко; доминиращ критерий и цел на всяка човешка и обществена дейност

и поведение, променящи до неузнаваемост основни елементи на ценностната система на все по-големи групи от населението, с всички произтичащи от това негативни нравствени и поведенчески прояви, в т.ч. ширеща се корупция по високите етажи на законодателната, изпълнителната и съдебната власт; все по-открито и безнаказано използване на политическата власт за лична облага и първоначално натрупване на капитал; трафик на хора и най-вече на млади момичета и жени; масово и почти демонстративно купуване на гласове по време на местни и парламентарни избори; демонстративни публични убийства; безнаказана и крайно ниска ефективност на съдебната система.

Както споменахме, сегашните размери на работните заплати (и не само техните) драстично изостават от обективно възможните им размери при тези на реалния брутен вътрешен продукт (БВП) на глава от населението. Доказателствата са следните:

(1) По официални данни на Националния статистически институт през 2006 спрямо 2000 г. реалният БВП на глава от населението е нараснал с 45.2%, докато средна реална разполагаема работна заплата – с 16.9%, т.е. 2.67 пъти по-малко. В същото време през 2006 спрямо далечната 1989 г. реалният БВП на глава от населението е възстановил и надвишил размера и равнището си от 1989 г. с 22.26%, а средната реална разполагаема работна заплата е достигнала само 52.04% от покупателната си сила.

(2) По данни на Евростат от 22.02.2008 г., отнасящи се за **2004 г.**:

- Изчисленият на паритетна основа БВП на глава от населението у нас представлява **29.97% от този в ЕС-15 и 32.53% – в ЕС-25**. Това означава, че изчисленият на паритетна основа БВП на глава от населението у нас е **около 3.3 пъти по-малък, отколкото в ЕС-15 и 3.1 пъти от този в ЕС-25**.
- Средната брутна номинална работна заплата у нас е **около 19.4 пъти по-ниска, отколкото в ЕС-15 и 16.9 пъти – в ЕС-25**.
- Равнището на цените на потребителските стоки и услуги у нас е **39.85% от това в ЕС-15 и 41.50% – в ЕС-25, т.е. 2.5 по-ниско, отколкото в ЕС-15 и 2.4 пъти в ЕС-25**.
- Паритетната реална покупателна сила на средната работните заплати у нас, изчислена на базата на brutният ѝ номинален размер, е **7.71 пъти по-ниска от тази в ЕС-15 и 7.02 пъти от тази в ЕС-25 – при около 3.2 пъти и съответно 3.1 път по-малък реален БВП на глава от населението, също изчислен на паритетна основа**.

Приблизително същите различия и съотношения между реалния БВП и средните реални работни заплати, изчислени на паритетна основа, се

наблюдават и през 2005 г.: БВП на глава от населението у нас е 3.18 пъти по-малък от този в ЕС-15 и 2.94 пъти, отколкото в ЕС-25, а средната работна заплата съответно е 7.55 пъти и 6.67 пъти по-ниска. Това означава, че при стриктно прилагане на европейския модел на социална и икономическа политика работните заплати у нас биха могли да бъдат 2-2.3 пъти по-високи от официално отчетените от НСИ.

Тези международни квалифицирани сравнения се обясняват с множество фактори, но най-вече със съществените различия в провежданата социална и икономическа политика и силно нарушените принципи на социална справедливост, солидарност и балансираност между интересите на капитала и труда, политическата класа и трудовия народ в подоходната политика и разпределението на произвежданите блага.

Заедно с това те дават и принципно верен отговор на въпроса: **Какви обективно биха могли да бъдат размерите и равнището на работните заплати у нас спрямо тези в останалите страни-членки на ЕС, ако стриктно следвахме техния модел, стандарти и правила в икономическата и социалната и конкретно в подоходната политика и практика?**

Отговорът е: 2-2.3 пъти по-високи от официално отчетаните от НСИ, ако социалната и икономическата политика и бизнеса у нас строго следваха философията, принципите и правилата на ЕС, в т.ч.: характерните за тях стандарти за социална справедливост при разпределението на доходите от труд; разпределението, преразпределението и крайното използване на БВП; ограниченията за сивия сектор в икономиката и пазара на труда; за корупцията и свързаното с нея източване на държавните предприятия, ДДС и средства от публични фондове – държавни, общински, социални, здравни и еврофондове и др.; строгия контрол и неприемливо високи санкции за евентуални злоупотреби със ЗОП, без да се нарушава макроикономическата и финансовата стабилност или забавя икономическият растеж.

Допълнителни, макар и условни, разчети показват, че при произведения през 2006 и 2007 г. планирания през 2008 г. БВП на глава от населението, ако допуснем, че стриктно спазвахме и прилагаме европейския модел, принципи и правила в социалната и икономическата политика, в т.ч. в подоходната, данъчната и осигурителната, то **без да се нарушава макроикономическата и финансова стабилизация:**

(а) през 2006 г. средната работна заплата би възлизала на около 710 – 816.5 лв. вместо на 355 лв. ($355 \text{ лв.} \times 2 = 710 \text{ лв.}$; $355 \text{ лв.} \times 2.3 = 816.5 \text{ лв.}$), а минималната би била около 360 – 414 лв., вместо 180 лв. ($160 \text{ лв.} \times 2 = 320 \text{ лв.}$; $160 \times 2.3 = 368 \text{ лв.}$).

(б) през 2007 г. средната брутна работна заплата би възлизала на около 862 лв. до 990 лв., вместо на 431 лв., а минималната – на около 360 – 414 лв. ($180 \text{ лв.} \times 2 = 360 \text{ лв.}$; $180 \text{ лв.} \times 2.3 = 414 \text{ лв.}$).

в) през 2008 г. планираният размер на средната брутна заплата би бил около 998 до 1148 лв., вместо на 499 лв., а на минималната – на 480 – 552 лв., вместо на предложения от правителството размер от 240 лв.

Възприемането и прилагането на европейския социален модел и принцип на социална справедливост би имало положителен ефект не само върху размерите и равнището на работните заплати. То би забавило нетната емиграция на добре образована и квалифицирана работни сила, би повишило мотивацията за по-образован, квалифициран и производителен труд в страната, би имало положителен ефект върху внедряването на съвременни високопроизводителни технологии, необходимите структурни промени в икономиката, нарастването на конкурентоспособността и икономическия растеж у нас и би затвърдила макроикономическата и финансовата стабилност.

Същевременно реализацията на тези обективни възможности за постепенно, но чувствително и ежегодно, а не символично, повишаване размерите и равнището на работните заплати би довело до:

- **съществено допълнително увеличаване на основата и оттам на сумата на данъчните и осигурителните приходи в държавния и общинския бюджет и съответно в социалноосигурителните и здравните фондове;**
- **повишени реални финансови възможности за намаляване на ОДОТ за населението, както и съществено увеличаване на средствата и разходите за здравеопазване, образование, наука, култура, пенсии, обезщетения и помощи.** Което от своя страна означава повече и по-качествени здравни, образователни и други услуги и съответно по-високи размери и равнище на пенсиите, обезщетенията и помощите.

Разбира се, реализирането на тези цели и обективно съществуващи възможности за повишаване на сегашните силно изостанали и занижени размери на работните заплати у нас изисква технологично време за подготовка, съгласуване, разясняване, балансиране, центриране и координиране на конкретните стъпки на експертно и политическо равнище, насочени приоритетно към причините за високия относителен дял на сивия сектор в икономиката; източването на ДДС, публични фондове, държавни и общински предприятия; злоупотребите с обществените поръчки и т.н.; както и необходими позитивни промени в досегашната философия и подходи към бюджета, икономическата и социалната политики и свързаното с тях законодателство, структура на производството, разпределението, преразпределението и крайното използване на БВП; в мониторинга и контрола върху качеството на медицинските услуги и публичните разходи и т.н.

Вижда ли се светлина в този тунел, допълнително затъмнен от въвеждането на плоския данък? Възможно ли е облекчаване съдбата на ниско- и среднодоходните лица в условията на „социална инверсия” и плосък данък?

Според нас отговорът на тези въпроси е „да”, макар и след една-две години и нови и допълнителни трудности, при въвеждане на подходящи и добре подбрани контрамерки.

Първо, дори и без специални компенсиращи мерки, това е възможно при две кумулативни условия:

- **съхраняване на появилия се траен и тотален недостиг на работна сила (не само на високообразована и квалифицирана, но и на средно- и нискообразована и квалифицирана) в точно определени граници;**
- **ограничен и добре регламентиран и регулиран внос на работна сила от страни, които засега са извън ЕС, но в тях живеят големи групи население с българско самосъзнание.**

При наличието на тези обстоятелства по силата на самите пазарни принципи и закони бизнесът ще бъде принуден (макар и постепенно) да повишава размера на минималната и средната работна заплата по посока стойността на нискообразована и квалифицирана и съответно на средната работна сила, т.е. до необходимите лични средства за нейната **издръжка и възпроизводство**.

Поддържането на посоченото превишение на търсенето спрямо предлагането на работна сила не може да стане без активна държавна намеса и участие на синдикатите и работодателите. Необходимият период за достигане на подобни цел и по отношение размерите и равнището на работните заплати ще зависи при равни други условия от регламентирането и регулирането на вноса и структурата на внасяната чуждестранна работна сила и съзнателно поддържаното и добре разчетено превишено търсене на работната сила.

Второ, освен чрез добро регламентиране и регулиране вноса и оттам търсенето и предлагането на работната сила държавата може и би трябвало да подпомогне този процес с допълнителни мерки за ограничаване на прекомерно високата подоходна диференциация, социална поляризация и ширещата бедност, в т.ч. посредством **възстановяване на необлагаемия минимум за доходите на физическите лица и повишаване на неговите размери – например до 240 лв. през 2008 г., 280 лв. през 2009 г. и т.н.**

И това няма да бъде прецедент. Както споменахме, **в 14 от общо 15 страни** от Централна и Източна Европа, които въведоха плоския данък до средната на 2007 г., **необлагаемият минимум не само е запазен, но едновременно е и значително увеличен**. Например при въвеждането на плоския данък в Естония необлагаемият минимум е повишен **1.5 пъти**; в Словакия – **2.08 пъти**; в Литва – **3.29 пъти**; в Украйна – **3.62 пъти** и т.н.

Що се отнася до по-общото и важно условие и предпоставка – поддържането на умерено и добре разчетено по размер превишено търсене на ниско- и средноквалифицирана работна сила над нейното предлагане до постигане на посочената цел, то се улеснява от бързо намалящото равнище на

безработицата през последните няколко години и конкретно през 2007 г., в края на която безработицата у нас спада до около **6.6%**.

В същата посока ще действат и подготвяните позитивни програми и мерки за:

- **насърчаване на отсроченото пенсиониране, съчетани с конкретна програма и мерки за създаване на подходящи работни места, режими на труд и заплащане за труда на по-възрастните поколения;**
- **повишаване на професионалните знания, умения на подрастващото поколение и най-вече на завършващите средно и висше образование младежи и девойки и подпомагане при намиране на първата им работа;**
- **нарастване (макар и с голямо закъснение и все още не повсеместно) на съзнанието и осъзнаването от хората на наемния труд, че пазарът е бизнес, място, където можеш да спечелиш или да загубиш; да забогатееш или да обеднееш, както и че той не създава социални права, социални гаранции, социална справедливост и сигурност. За тях трябва да се воюва с всички допустими от закона и морала средства.**

“Новата” данъчна и осигурителна политика на правителството може да се определи и като нова – на **“двоен стандарт”**, към представителите на ниско-, средно- и високодоходните групи, водеща до противоречиви, но необосновани за всяка от тях социални последици – неблагоприятни за ниско- и голяма част от среднодоходната група и благоприятни за високи- и много високодоходните групи. Последици, зад които стоят и лесно могат да се открият:

- (1) теснопартийни, корпоративни, лобистки и лични финансови и икономически интереси на високопоставени лица в законодателната, изпълнителната и съдебната система и тяхното обкръжение³;

³ Освен грабителската приватизация, източването на ДДС, корупцията при управлението на държавни и общински имоти и др. едно от многото доказателства са данните на Сметната палата за размерите на декларираните от политическия елит доходи за 2006 г. Защото, ако се съди от официално обявените доходи, много от представителите на политическия елит у нас принадлежат към набързо забогателите хора, с брутни годишни доходи от възнаграждения, договори за управление, дивиденди и др., движещи се от около 40 хил. до няколко стотици хиляди лева, а в отделни случаи – надхвърлящи 1 млн. лв. Основната част от доходите им идват не толкова от високите работни заплати на самите тях и техните съпруги/зи, колкото от участия в бордове на директорите на държавни и общински предприятия и от дивиденди от придобита собственост по време на приватизацията, данъчната ставка за които беше намалена от 7 на 5% след 1 януари 2008 г. Лични и лобистки интереси на представители на политическия елит са и в основата на отхвърленото от НС предложение на Министерството на финансите за намаляване на данъка върху хазарта наполовина.

(2) продължаване на традиционната за последните 17 години практика за безнаказано използване на политическата власт за първоначално натрупване на капитал, пълнене на черни партийни каси и лични джобове.

Въвеждането на плоския данък без необлагаем минимум определено противоречи на:

- традиционния смисъл, съдържание, досегашно тълкуване и прилагане на чл. 6., ал. 1 от Конституцията на Република България, който гласи: «Гражданите са длъжни да плащат данъци и такси, установени с закон, **съобразно техните доходи и имущество**» (к.м., Д.Н.). Изискване, което при съществуващите у нас реалности и по принцип напълно хармонизира със системата на прогресивното данъчно облагане и особено – с едно добре обосновано и структурирано прогресивно данъчно облагане на доходите на физическите лица, каквото имаме или до което се доближавахме докъм 2000-2001 г., но за съжаление вече нямаме, и от което с въвеждането на плоския данък неоснователно и напълно се отказваме.
- европейския социален модел, европейската теория и практика за социално пазарно стопанство, основните характеристики на съвременна европейска социална държава, каквато по конституция е България; изискванията на Лисабонската стратегия за засилване на социалната кохезия и устойчиво обществено развитие – научно-техническо, икономическо, екологично и социално, основни човешки права и свободи, провъзгласени права и свободи във: Всеобщата декларация за правата на човека (чл. 23, т. 2 и 3 и чл. 25), приета от Общото събрание на ООН от 10.12.1948 г.; Европейската социална харта (ревизирана – т. 1 на чл. 4 от част II); Международния пакт за икономическите, социалните и културните права (чл. 7, чл. 11 и чл. 12); Хартата за основните права на ЕС от 2007 г., неразделна част от Лисабонския договор от същата година.
- Допълнителна разчети и анализи показват и потвърждават, че: очертаните противоречиви, но като цяло негативни социални последици от “новата” данъчноосигурителна и подоходна политика на сегашното правителство – **неблагоприятни за ниско- и среднодоходните групи и благоприятни за високо- и много високодоходните, се проявяват при всеки произволно избран на плоския данък, т.е. принципно не зависят от конкретните му размери**, например от това, дали плоският данък е 10, 15, 20% и повече, както е в Латвия – 25%; Естония – 26% (с перспектива за редуцирането му до 20% през 2009 г.); Литва – 27%; Словакия – 19%; в Румъния – 16%; Русия – 13%.

Конкретните и логическите анализи, както и международни сравнения и оценки доказват, че **по своята природа, цели и последици плоският данък в неговия „чист” (класически) вид е социално много по-несправедлив от прогресивното подоходно облагане, тъй като:**

- **пренася основната данъчна и общата данъчна и осигурителна тежест от високо- към нискодоходните групи.** Това се признава от експерти и политици на водещите страни-членки на ЕС. Но за разлика от нашите политици те се съобразяват с тези си познания и с косвените негативни икономически и политически последици от подобна данъчна политика и реформа. **Не случайно досега плоският данък не е въведен в нито една силно развита страна в Европа и света;**
- **неоснователно подменя досегашното съдържание на принципите за социална справедливост и солидарност между ниско-, средно- и високодоходните групи от населението;**
- **води до трайно и неприемливо за повечето граждани ограничаване на досегашното разбиране и приложение на принципите на социалната справедливост и солидарност – пряко в данъчна политика на България и косвено в доходната и социалната политика като цяло;**
- **задълбочава и без това прекалено високата доходна диференциация и социална поляризация сред населението у нас, с негативни последици за социалната и общата национална сигурност;**
- **разширява и задълбочава относителната бедност сред наетите лица в частния и част от тези в публичния сектор, както и сред близо половината от общия брой семействата с непълнолетни деца и около 65% от общия брой на непълнолетните деца в страната, чиито официално отчитани от статистиката разполагаеми месечни и годишни доходи на член от семейството са до или под линията на бедността по Евростат;**
- **допълнително насърчава укриването на лични доходи от ниско- и среднодоходните групи от наетите и осигурени лица;**
- **стимулира емиграцията и повишава дефицита на работна сила – с неблагоприятни последици за икономическия растеж и функционирането на важни социални дейности на държавата и обществото като тези в областта на здравеопазването и образованието;**
- **действа като относително самостоятелен фактор за ограничаване потреблението и производството на местни стоки и услуги и увеличаване вноса на чуждестранни такива, което се отразява неблагоприятно върху икономическия растеж в страната и дефицитите по търговския баланс и текущата сметка;**
- **противоречи на принципите и практиката на данъчното облагане във водещите страни-членки на ЕС;**

- **поражда и подхранва убеждението на по-голяма част от населението у нас, че живее във все по-несправедлива държава, в която политическата власт се ползва най-вече за първоначално натрупване на капитал и лично благодетелстване.**

Всичко това позволява да характеризираме провежданата от българското правителство “нова” данъчна и осигурителна политика **като антисоциални, насочени срещу интересите на преобладаващата част от населението.**

Нещо повече, имаме основание да смятаме, че след грабителската приватизация **плоският данък** е вторият по своята обществена значимост и отзвук фактор, който:

- засилва чувството на повечето хора за социална несправедливост на българския модел на капитализъм и българската държава;
- поставя под още по-голямо съмнение държавността на управляващите политически партии и коалиции през разглеждания и по-общо през целия период след 1989 г.;
- поставя начало на ново и бързо нарастващо социално съзнание за необходимостта от формиране и използване предимствата на т.нар. “социален капитал” сред значително по-широк кръг от населението за защита на техните интереси, т.е. за обединяване на все по-широки слоеве от населението, независимо дори от политическите им различия и пристрастия, в името и за защита на общи жизненоважни интереси.

Стачката на учителите е първата проява и надежда за формирането на това ново съзнание на неоправданите, манипулираните и пренебрегваните обикновени граждани от собствената им държава.

В конкретния случай става въпрос за осъзнаване и обединяване в името на **по-справедливото разпределение и преразпределение в бъдеще на общата данъчна и осигурителна тежест, достойно заплащане за труда, справедливи пенсии; реален диалог на държавата със социалните партньори; равнопоставено и справедливо колективно трудово договаряне и т.н.**

Във връзка с това можем с голяма сигурност да предположим, че при добра PR кампания от страна на опозицията, синдикатите и структури на гражданското общество, тази “нова”, а всъщност стара, но силно ускорена антисоциална данъчна и подоходна политика може да се окаже важен фактор и аргумент за:

- **допълнителни разочарования и загуба на електорат** от страна на управляващата в момента коалиция и най-вече на БСП, стояща начело на коалиционното правителство;

- за спечелване на изборите от нови и необвързани досега с управлението на страната политически партии и коалиции, които да заложат в своите предизборни програми **евентуална отмяна на плоския данък и възстановяване на прогресивното данъчно облагане, или (като програма минимум) възстановяване и съществено повишаване размера на необлагаемия минимум, съчетано със замразяване или намаляване до 35% на относителния дял на задължителните лични осигурителни вноски в общият им размер. А защо не и възстановяване на данъчните облекчения за семейства с непълнолетни деца и постепенен преход към т.нар. пълно семейно подоходно облагане и чрез него и други ефективни политики – гарантиране на минимално и средно необходимите средства за лична издръжка и просто възпроизводство на носителите на проста и средна работна сила в страната. Последното няма да отмени основната пряка и негативна социална последица от въвеждането на плоския данък – същественото и трайно преразпределение на ОДОТ от високо- към нискодоходните групи. Но ще я направи по-малко предизвикателна и относително по-приемлива за засегнатите лица.**

3. Малко повече за най-често повтаряните предимствата на плоския данък

Привържениците на плоския (пропорционалния) данък у нас често повтарят, че той има редица предимства пред прогресивното данъчно облагане, в т.ч.:

- (1) привличане на допълнителни чуждестранни инвеститори и инвестиции, водещо при равни други условия до ускоряване на икономическия растеж и повишаване на неговото качество;
- (2) намаляване на данъчната тежест за сметка на разширяване на данъчната основа и като последица – увеличаване на приходите от ДОД и повишаване събираемостта на данъчните приходи;
- (3) опростяване на данъчното законодателство (по-лесен начин за изчисляване на ДОД) и поевтиняване на неговото администриране.

В средствата за масова информация дори се появиха политически лидери, които се опитаха да представят плоския данък **като инструмент на “дясна политика”, водеща до постигане на “леви” социални цели**, например повишаване на brutните и разполагаемите лични доходи за наетите лица, по-добрата им социална защитна и т.н.

Във връзка с това се налага да припомним, че:

- позитивните **икономически последици** на плоския данък се оценяват от много наши и водещи чуждестранни икономисти и анализатори като

недоказани, а в най-добрия случай – като ограничени и проявяващи се в дългосрочен план;

- **техните непосредствени и трайни негативни социални последици за ниско и средно доходните групи**, пряко свързани с преразпределението на ОДОТ от високо- към нискодоходните групи – на практика за преобладаващата част от наетите и осигурените лица и техните семейства, **са видими, проявяват се експлозивно** (веднага след влизането му в сила) и имат **траен дълготраен характер**.

Според най-авторитетните международни експерти и колективи по данъчна политика и данъчното облагане доходите на физическите лица като Michail Keen и колектив⁴ претенциите на привържениците на плоския данък за т.нар. негови позитивни икономически последици, в т.ч. за привличането на допълнителни чуждестранни инвестиции, **са силно преувеличени, непочиващи на емпирични данни, недоказани и дори недоказуеми**. Причините са няколко: **първо**, засега няма емпирични данни, с които те биха могли да бъдат убедително доказани; **второ**, дори да се появят такива, техните предимства и роля едва ли са съществени, като се има предвид, че привличането на чуждестранни инвестиции и ускоряването на икономическия растеж в дадена страна, вкл. и у нас, зависят в решаваща степен от множество други вътрешни и външни икономически, социални, демографски и политически фактори; **трето**, всички теоретични анализи доказват, че при равни други условия не типът на данъчното облагане на физическите лица – пропорционално или прогресивно, а конкретният размер или размери на данъчните ставки имат значение за икономическия растеж и привличането на чуждестранни инвестиции. И то при благоприятна макроикономическа, финансова и политическа среда и стабилност в страната, в Европа и света; членството ни в НАТО и ЕС; наличието или отсъствието на необходимата качествена и сравнително по-евтина работна сила, на ясни и стабилни правила за бизнеса и т.н.

От тази гледна точка конкретните анализи показват, че високият икономически растеж на прибалтийските републики Естония, Латвия и Литва, които въведоха плоския данък през 1994-1995 г., т.е. много преди нас, и които често се сочат като пример за страни с висок икономически растеж, не се дължи на въвеждането, още по-малко на природата и размера на плоския данък в тях, а на други икономически, социални и политически и други фактори и обстоятелства. Още повече, че плоският данък в повечето от тях е значително по-висок от 10%, т.е. от предлагания у нас, както и факта, че там той се съчетава с по-висок размер (в някои от тях – значително) на корпоративния данък.

⁴ IMF Working Paper /WP/06/218. Keen, M., Yitae Rim and R. Varsano. The Flat Tax/es/: Principles and Evidence; статията на Vanessa Holder в Лондонския Financial Times от 19.10.2006.

Например **ставката на плоския данък** в Латвия е **25%**; Естония – 26% (с перспектива за редуцирането му до **20% през 2009 г.**); Литва – 24%; Словакия – 19 %; Румъния – 16%; Украйна, Черна гора и Чехия – 15%; Русия – 13%; Грузия – 12% и единствено в Приднестровие, Македония и Албания – 10%. **Корпоративният данък** в Естония е **35%**; Литва – **29%**; Латвия – **15%**; Русия – **35%**; Украйна – **25%**; Румъния – **16%** и т.н.

И още едно съществено различие от нас – с изключение за Грузия във всички посочени страни е **съхранен и повишен**, при това чувствително, **размерът на необлагаемия минимум**: Естония – **1.5 пъти**; Словакия – **2.08 пъти**; Литва – **3.29 пъти**; Украйна – **3.62 пъти** и т.н.

Тук е уместно да припомним още един факт – една година след въвеждането (през 2005 г.) на плоския данък в Румъния икономическият ѝ растеж се понижи с **1.0** процентен пункт, но никои сериозен икономист не се опитва да обясни този спад с въвеждането на плоския данък.

В становището на Michael Keen и колектив се поставя **под съмнение жизнеспособността на плоския данък в бъдеще и логично се подсказва, че не след дълго ще възникне нов проблем – за неговата отмяна и възстановяване на социално по-справедливото прогресивно подоходно облагане**. Такива гласове вече се чуват и в няколко от посочените страни, в т.ч. в Украйна.

Дори чисто логическият анализ е достатъчен да ни убеди, че очакваното от привържениците на плоския данък у нас съществено и позитивно негово влияние върху притока на чуждестранни инвестиции не произтича от неговата природа. Ако и доколкото може да се очаква подобен позитивен ефект, то той не би могъл да се дължи на неговата природа или на някакви нейни предимства на прогресивното данъчно облагане на доходите на физическите лица. **От по-малкия му размер в сравнение с останалите страни и комбинацията между възприетия у нас по-нисък плосък данък с по-нисък, също 10-процентов размер на данъка по ЗКПО; подържаната от години макроикономическа и финансова стабилизация; приемането ни за член на НАТО и ЕС; благоприятното географско ни местоположение; все още наличната и сравнително по-евтината работна сила и т.н.**

Показател е и фактът на **ежегодното увеличение на преките чуждестранни инвестиции у нас досега**, т.е. в условията на прогресивно данъчно облагане. По данни на БНБ ПЧИ в България са нараснали от **436.5 млн. евро през 2001 спрямо 2000 г. на 584.5 млн. лв. през 2002 г.; 1118.0 млн. през 2003 г.; 2376.1 млн. през 2004 г.; 3313.4 млн. през 2005 г. и на 5225.3 млн. евро през 2006 г.**, когато у нас се смяташе, че плоският данък няма да има никакви шансове. При съществуващите предпоставки е нормално тази тенденция да се запази и през 2008 и следващите години. Ако това стане, то очевидно няма да се дължи на въведения плосък данък, а на съществуващите множество други благоприятни вътрешни, международни и географски фактори и обстоятелства.

И още един пример. С най-висок икономически растеж през последното десетилетие са Китай, Индия и Ирландия. Но никой сериозен икономист или политик не обяснява този факт с типа – прогресивно или плоско (пропорционално), на данъчното облагане доходите на физическите лица в тях.

В същото време трябва да признаем, че при съществуващата макроикономическа и финансова стабилизация, благоприятно географско местоположение, членството ни в НАТО и ЕС и т.н. не изключваме, обратно, очакваме възприетата и характерната за нашата страна комбинация между 10% ДОД и 10% данък по ЗКПО – най-ниските в ЕС, да има позитивен психологически и финансов ефект върху част от присъстващите у нас и потенциални нови чуждестранни инвеститори. Ако не друго, тази комбинация и непосредствено ниският ДОД породиха желание те да установят свои офиси в България, за да намалят личната си данъчна тежест.

Вероятно в бъдеще обаче тези фактори ще донесат определени рискове за страната като член на ЕС – ако след време комбинацията от 10% личен и 10% корпоративен данък се оцени **като данъчен дъмпинг**⁵ и породи **негативен международен отзвук** в рамките на Съюза и най-вече сред **ведещите страни-членки**. Ако последното се случи, то запазването на подобна комбинация може се окаже своеобразно предизвикателство и да породят искане от страна на ЕС за отмяна на ДДФЛ, за повишаване на размерите на данъчните ставки или за компенсиращи контрамерки, водещи до ограничаване достъпа ни до структурните еврофондове.

И още едно съображение, което заслужава внимание и поражда неизяснени въпроси. Ако през 2007 г. основният въпросът у нас действително се свеждаше до необходимостта от намаляване на ефективната данъчна ставка (или тежест) за населението с цел привличане на допълнителни и още по-големи чуждестранни инвестиции и ускоряване на икономическия растеж, **то е известно, че при благоприятни други условия това можеше да се постигне при запазване на прогресивното данъчно облагане и подходящи промени в параметрите на таблицата за облагане доходите на физическите лица, водещи до намаляване на ефективната данъчна ставка за всички и по-справедливото ѝ разпределение между различните доходни групи.**

От чисто техническа гледна точка намаляването на ефективната данъчна ставка при запазване на данъчната прогресия (на прогресивната система за данъчно облагане доходите на физическите лица) не е никакъв проблем както за експертите на правителството в МФ, така и за експертите на водещи неправителствени организация като КНСБ. И ако има ясно формулирана и обоснована цел няма да им отнеме много време, за да направят необходимите вариантни разчети и за да подберат оптимален вариант от гледна точка на

⁵ На тази потенциална възможност обръща внимание доц. Ганчо Ганчев по време на организираната от Социалдемократическия форум дискусия по плоския данък на 19.09.2007 г. в Пресклуба на БТА.

предварително формулираната и обоснована социална, икономическа и фискална цел.

Тук възниква един неудобен въпрос: Защо, ако политическият елит и правителството не се ръководеше в една или друга степен и от лични интереси или интереси на близкото си обкръжение, не предпочете да постигне търсения допълнителен ефект спрямо чуждестранните инвестиции чрез допълнително намаление на ефективната данъчна ставка за доходите на физическите лица до или дори под 10% от 1 януари 2008 г. при принципно запазване на данъчната прогресия? А без необходимите предварителни проучвания, обществен дебат и съгласуване със социалните партньори взе решението за въвеждане на плоския данък от 1 януари 2008 г.?
Още повече, че **ако се съди по данъчната ставка за средни работни заплати в страната, ефективната данъчна ставка⁶ у нас през периода 2000-2007 г. намалява от 14.82% през 2000 г. на 13.22% през 2001 г., 11.79% през 2002 г., 10.96% през 2003 г., 10,92% през 2004 г., 10.37% през 2005 г., 8.81% през 2006 г. и 9.99% през 2007 г.** Т.е. през последните две години на разглеждания период **средният ефективен размер на данъчна ставка за доходите на физическите лица у нас се колебае между 8.8 и 9.99%, т.е. равен или по-нисък размер от предложението и одобрен от НС след 1 януари 2008 г.**

През същия период максималният размер на данъчната ставка е намален от 40% през 2000 г. до 24% през 2006 и 2007 г. Приемането на 10 процентовия плосък данък означава нейното понижение до 10%, т.е. 4 пъти в сравнение с 2000 г.

Едновременно с въвеждането на 10% плосък данък се предложи и НС одобри **премахване на необлагаемия минимум за най-нискодоходната група, възлизащ през 2000 г. на 200 лв. при минимална работна заплата от 180 лв., т.е. при съотношение между необлагаемия минимум и минималната заплата 1 : 1.111 в период.**

Накратко, през 2008 спрямо 2000 г.:

- максималния размер на данъчната ставка от 40% става 10%;
- нулевият процент на данъчната ставка за най-нискодоходната група от 0% става 10%.

⁶ Ще напомним и поясним, че:

- **ефективната данъчна ставка** представлява отношението на ДОД към данъчната основа, т.е. към брутния месечен доход намален със задължителните лични осигурителни вноски;
- **общата данъчна и осигурителна ставка (или тежест)** представлява отношението между общата данъчна и осигурителна тежест и брутните номинални размери на личните доходи, респ. работни заплати.

При тези данни е логично да предположим и приемем, че целта на новата данъчна и осигурителна политика през периода 2000-2006 г., в т.ч. на въвеждането на плоския данък и повишения относителен дял на личните в общия размер на задължителните осигурителни вноски е **пълно преодоляване на традиционните преди това (през целия предходен период след Руско-Турската война) различия в размера както на данъчните ставки, така и на общата данъчна и осигурителна ставка и тежест на всички подоходни групи – от най-ниско- до най-високодоходните. И тази цел наистина се постига от и след 1 януари 2008 г. Но как се възприема от по-голяма част от населението и какво ще му донесе в бъдеще? Засега тези въпроси остават без аргументиран и убедителен официален отговор. Защо ли?**

Привържениците на плоския данък твърдят, че неговото въвеждане намалява общата данъчна тежест за населението, опростява изчисляването на данъка, улеснява данъкоплатците и повишава събираемостта и общата сума на данъчните приходи от този приходоизточник. Като доказателство сочат, че данъчните приходи от населението в бюджета за 2008 г. са с 779.5 млн. лв. по-големи от планираните и с 390 млн. лв. от очакваните за 2007 г.

В същото време те съзнателно пропускат да пояснят, че с въвеждането на плоския данък и премахването на необлагаемия минимум данъчната тежест се намалява единствено за високо- и много високодоходните групи, докато за ниско- и голяма част от среднодоходните тя съществено се повишава. Като последица и при равни други условия разполагаемите доходи на първите нарастват, докато тези на вторите намаляват. Това означава, че повишаването на бюджетните приходи с въвеждането на плоския данък се дължи единствено и само на увеличената данъчна тежест за ниско- и среднодоходните групи. Накратко, въвеждането на плоския данък облагодетелства високо- и много високодоходните групи (тези на богатите) и ощетява ниско- и среднодоходните.

В този смисъл не е вярно и остава недоказано твърдението, че плоският данък изважда на светло укриваните досега работни заплати и други лични доходи и повишава събираемостта на данъчните приходи. Нелогично, неправдоподобно и абсурдно е да се мисли и твърди, че повишавайки общата данъчна тежест за ниско- и среднодоходните групи, плоският данък създава стимули за доброволно „изсветляване„ (изваждане на светло, деклариране) на укриваните от тях до неговото въвеждане лични доходи, благодарение на които те оцеляват или що-годе свързват двата края на оскъдния си семеен бюджет. Тъкмо обратното. Въвеждането на плоския данък създава допълнителни и/или засилва съществуващите стимули за разширяване обхвата и увеличаване размера и относителния дял на укриваните до този момент лични доходи.

Впрочем, принципно същото се отнася и за високодоходните групи, макар че при тях въпросът стои по друг начин: доброволно, или да приемат преотстъпените им до този момент данъчни приходи и увеличението на разполагаемите размери на техните лични доходи, пряка последица от

въвеждането на плоския данък и неговия по-нисък размер от изисквания от прогресивната данъчна скала до края на 2007 г.

Въвеждането на плоския данък няма доказан положителен ефект върху борбата със сивия сектор в икономиката, укриването на приходи и печалби, източването на ДДС, злоупотребите по ЗОП и управлението на държавни и общински имоти и т.н.⁷

По всички тези причини и съображения твърдението, че плоският данък увеличава **събираемостта на данъчните приходи от физическите лица (и дори смесването на това невярно с други принципно верни твърдения, например, че плоският данък опростява изчисляването на данъчните задължения и улеснява данъкоплатците) е невярно и съответно недопустимо**. Неговата цел е манипулиране на общественото мнение в полза на плоския данък, а по същество – в полза на неговите специфични позитивни социални последици и за високо- и много високодоходните групи и в бъдеще, пряко свързани с трайното и съществено преразпределение на данъчната тежест от високо- към нискодоходните групи.

Във връзка с това ще поясним, че ако искаме да измерим преразпределението на общата данъчна тежест от високо- към нискодоходните групи в бъдещи години, респ. ползата за първите и щетата за другите, е необходимо и задължително предварително да се прогнозира минималната работна заплата и размерът на необлагаемия минимум за съответната бъдеща календарна година. Най-лесният начин за това е да се стъпи или предварително да се прогнозира бъдещият размер на минималната работна заплата и да се приложи съотношението между размера на необлагаемия минимум и минималната работна заплата за 2007 г. или определен минал период до 1 януари 2008 г.

Например, ако искаме да направим подобен разчет за 2008 г. при определената минимална заплата от 220 лв. можем да приемем, че необлагаемият месечен доход би възлизал минимум на **244,4 лв.** ($220 \text{ лв.} \times 1.111 = 244.42 \text{ лв.}$, т.е. нормативно определената минимална работна заплата за 2008 г. от 220 лв. умножена по коефициента, измерващ съотношението между необлагаемия минимум и минималната работна заплата през 2007 г. – 1.111 (200 лв. необлагаем минимум : 180 лв. нормативно определен размер на минималната работна заплата = 1.111).

⁷ По-различен, макар и често оспорван, е проблемът с наблюдаваната през последните няколко години тенденцията към осветляването на оборотите, приходите, разходите и печалбите на бизнеса у нас и нейните причини. Според налични данни и техния анализ сред основните причини за това явление, ако то действително съществува, стоят или би трябвало да стоят други фактори и най-вече намалението на корпоративния данък до 10%, понижението на задължителните осигурителни вноски за работодателите и **нарастващите контрагенти на българския бизнес в ЕС**, които не приемат да работят с фиктивни фактури и искат да знаят техните истински обороти и печалби (За повече подробности по проблемите на сивата икономика, укриването на обороти, приходи, печалби и т.н. в частния сектор на икономиката вж. интернет-страницата на Центъра за изследване на демокрацията).

Ако интересуващата ни година е 2009-та, при предварително обявения размер за минималната работна заплата от **240 лв.**, ползвания в нашите разчети размер на необлагаемия минимум би възлизал **на 266.66 лв.** ($240 \text{ лв. МРз} \times 1.111 = 266.666$), или окръглено на 267 лв. И така за всяка интересуваща ни следваща година.

Разчети за определяне социалните последици от въведения през 2008 г. плосък данък за бъдещи години без предварително прогнозиран и определен необлагаем минимум за самите бъдещи години, ползващи необлагаемия минимум от 2007 г., са методически погрешни, практически неверни и заблуждаващи. Тяхната цел би била манипулиране на общественото мнение в полза на плоския данък и високодоходните групи. И най-вече заблуждаване на ниско- и среднодоходните групи от наетите лица и населението с мними доказателства и твърдения, според които преразпределението на общата данъчна тежест от високо- към (във вреда на) ниско- и среднодоходните групи, както и неговите негативни последици за разполагаемите доходи на тези групи са били „временно” явление, изживяно още през 2008 г., първата година от въвеждането на плоския данък.

Единственото сравнително по-безспорно принципно предимство на плоския пред прогресивния данък и данъчно облагане намираме в това, че той е по-лесен за изчисляване и по-евтин за администриране. Но това негово принципно предимство **не е достатъчно основание за въвеждането му в нашата страна** на този етап от нейното развитие. Освен това при конкретните условия у нас реализацията на това предимство **може да бъде в една или друга степен неутрализирано.** Как и защо?

Както споменахме, като премахва необлагаемия минимум и увеличава данъчната и общата данъчна и осигурителна тежест за ниско- и среднодоходните групи, плоският данък:

- поражда необходимост от увеличаване на бюджетните средства за социално подпомагане, социални грижи, здравеопазване, образование и др. на същите тези граждани, т.е. необходимост от връщане изцяло или на значителна част от повишените бюджетни приходи обратно в джоба или в полза на същите ниско- и среднодоходните лица – данъкоплатци, от които те са иззети;
- изразходването на тези допълнителни бюджетни приходи за социални грижи, помощи, здравеопазване и др., както и за необходимия контрол върху тяхното разходване, **изисква допълнителни административни разходи**, които в определени случаи могат да се окажат равни или дори по-големи от допълнителните бюджетни приходи и икономисаните преди това административни и други разходи.

Разбира се, най-същественият аргумент срещу въвеждането на плоското данъчно облагане в момента е фактът, че според наши изследвания за периода 2000-2006 г. около 45% от заетите лица с непълнолетни деца и около 65% от

общия брой на непълнолетните деца в страната живеят с официално наблюдавани и отчитани от статистиката разполагаеми месечни доходи на член около и под линията на бедността по Евростат. Оцеляването на членовете на тези семейства зависи отчасти от размерите и равнището на социалните помощи и грижи на държавата и общините, но най-вече от укриваните от тях доходи от сивия сектор на икономиката. Дори само поради тези факти и съображения е грешка да се твърди, че плоският данък ще стимулира тези лица и техните семейства да извадят “на светло” укриваните досега лични доходи, както и, че плоският данък ще повиши събираемостта на бюджетните приходи.

Борбата с укриваните от физическите лица лични доходи и тяхното “осветляване” е необходима и важна за всички – за държавата, за осигурителните фондове, а текущо и особено в перспектива – и за самите наети и осигурени лица. Но при съществуващото ниско и незадоволително равнище на личните доходи за значителна част от данъкоплатците тя може да бъде ефективна само ако се води с подходящи средства и се насочи както към последиците, **така и най-вече към пораздащите я причини**. За ниско- и среднодоходните групи основа причина са малките размери и равнище на техните разполагаеми и реални доходи – общо и особено на член от семейството.

Отново се налага да припомним, че през 2006 г.:

- средна реална разполагаема работна заплата в страната е едва **52.4%** от реалната ѝ покупателна сила през далечната 1989 г.;
- прогнозни разчети показват, че ако досегашната подоходна политика се съхрани в бъдеще, за да възстанови своето равнище от 1989 г., ще са необходими още около **15-20 години**;
- изчисленият на паритетна основа БВП на глава от населението (по данни на Евростат от 22.02.2008 г., отнасящи се за 2005 г.) у нас е 2.94 пъти по-малък от този в ЕС-25 и 3.18 пъти, отколкото в ЕС-15. Същевременно средната реална работна заплата, изчислена на паритетна основа, е 7.55 пъти по-ниска отколкото в ЕС-15 и 6.67 – в ЕС-25.

Това означава, че отчитаната досега от НСИ и преизчислена на паритетна основа средна реална работна заплата у нас е **над 2 пъти по-ниска** (2.37 пъти при сравняване с ЕС-15 и 2.26 пъти – с ЕС-25) от онази, която би могла да бъде, ако у нас се прилагаха европейска политика, стандарти, правила и норми при разпределението и преразпределението на БВП и доходите.

Разбира се, за да се реализират или поне за да се доближат работните заплати и останалите доходи на населението до тези обективно възможни размери и равнище е необходимо време за разработване и изпълнение на ефективна програма за съществено ограничаване на сивия сектор в икономиката, източването на ДДС; злоупотребите с обществените поръчки; източването на

държавните и общински предприятия на “входа” и “изхода”; източването на публични средства, включително от НЗОК, повишаване относителния дял на работните заплати в БВП и т.н. И най-важното – реална политическа воля за подобна политика.

Освен преодоляването и предотвратяването за в бъдеще на тези причини е необходимо повишаване ефективността на контрола и размера на санкциите за укриването на доходи. По принцип контролът трябва да е перманентен, безкомпромисен и ефективен. А за да отговаря на тези изисквания, е нужно санкциите за констатирани нарушения да са достатъчно високи, разнообразни и принципно неприемливи за потенциалните нарушители от всички доходни групи, в т.ч. и най-вече за високодоходните, които укриват доходи в особено големи размери.

Сериозно внимание трябва да се обърне на други по-общии или обществено значими проблеми като борбата със сивия сектор в икономиката, с източването на ДДС, злоупотребите с обществените поръчки, корупцията по високите етажи на властта при приватизационни сделки, концесии, обществени поръчки и т.н.

Приблизителни разчети показват, че ако приемем чуждестранни и наши експертни оценки за това, че относителният дял на сивия сектор в икономиката и БВП през 2007 г. възлиза на около **35%**, то ще установим, че:

- при БВП през 2007 г. от 54 864 млн. лв. и преразпределение на 40% от него чрез консолидирания бюджет само по тази причина и по тази линия през същата година консолидираният бюджет е загубил бюджетни приходи в размер на около 7680.9 млн. лв.;
- при планиран БВП за 2008 г. от 67 711 млн. лв. и равни други условия загубите за бюджета от сивия сектор на икономиката се изчисляват на около 8.6 млрд. лв.

Общият размер на загубите за бюджета за всяка от тези две години ще бъде поне с по 1.5-3 млрд. по-големи, ако се включат загубите от източването на ДДС, злоупотребите с обществените поръчки, източването на държавни и общински фирми, завишените цени на лекарствата заплащани от НЗОК и МЗ, корупцията при приватизационни сделки и концесии и т.н.

Тези проблеми са от години, и са добре известни. За тяхното разрешаване често са предприемани различни контрамерки, но и досега остават нерешени и дори нарастващи, защото тези, от които в най-голяма степен зависи тяхното успешно решаване, преодоляване и предотвратяване или съществено ограничаване в бъдеще, имат други интереси?

И така принципният и конкретният анализ върху природата, размерите и непосредствените относително самостоятелни последици от решението на МС и НС за въвеждане от 1 януари 2008 г. на 10-процентов плосък данък у нас и

свързаните с него промени в общия размер и разпределението на осигурителната тежест между работодателите и осигурените лица ни дава достатъчно основания да заключим, че в този момент неговото въвеждане, както и повишаването на относителния дял на личните в общия размер на задължителните осигурителни вноски е социално необосновано, прибързано и в редица отношения вредно. И по-конкретно – антисоциално, тъй като действа като относително самостоятелен фактор за трайно и социално необосновано:

- преразпределение на ОДОТ между ниско-, средно- и високодоходните групи в полза на последните и във вреда на другите групи (нейното повишаване за ниско- и част от среднодоходните и намаляване за високо- и много високодоходните);
- намаляване на разполагаемите лични доходи за ниско- и среднодоходните лица и техните семейства и тяхното увеличаване за високо- и много високодоходните;
- задълбочаване на подходната диференциация и социална поляризация сред населението;
- накърняване чувството за социална справедливост при разпределението, преразпределението и крайното разпределение и потребление на БВП;
- допълнително стимулиране участието на ниско- и среднодоходните групи от наетите лица в сивата икономика и укриването на работни заплати и други лични доходи;
- ограничаване търсенето на местни стоки и услуги и засилване това на вносните, с което допринася за допълнително нарастване на дефицита по търговския баланс и текущата сметка;
- разширяване и задълбочаване на относителната бедност сред наемните работници и служители и повишени потребности от допълнителни бюджетни средства за социално подпомагане и социални грижи;
- подмяна на досегашното съдържание на принципа за социалната справедливост в данъчната политика и за социална солидарност в издръжката на важни функции на държавата, в т.ч. на здравеопазването и образованието;
- ограничаване на финансовите възможности на ниско- и среднодоходните групи – основната част от работната сила, за качествено възпроизводство, образование и здравеопазване на техните непълнолетни деца;

- допълнително влошаване на здравния статус и намаляване продължителността на живота в добро здраве;
- повишаване на социално напрежение и влошена социална стратификация, противоречащи на изискването на ЕС за нарастваща социална кохезия и стабилизиране на социалния мир и политическата стабилност на обществото;
- и в крайна сметка – бламиране на важни фактори и предпоставки за възпроизводството на качествена и достатъчно мотивирана работна сила; за повишаване на социалната кохезия, позитивни структурни промени в икономиката и постигане на устойчиво икономическо и социално развитие.

Не случайно плоският данък не е възприет и не се прилага в нито една силно развита страна в Европа, в които принципът на социалната справедливост е сред основните и добре съблюдавани принципи в цялостната обществена политика, в т.ч. на доходната и данъчната.

4. Как могат да се омекотят негативните социални последици за ниско- и среднодоходните групи при неговото въвеждане

Предварително и изрично ще подчертаем, че не съществуват контрамерки, способни да преодолеят или предотвратят най-важната негативна социална последица от въвеждането на плоския данък независимо от неговия конкретен размер – **съществено и трайно преразпределение на общата данъчна и осигурителна тежест от високо- към (във вреда на) ниско- и среднодоходните групи и произтичащото от него задълбочаване на доходното разслоение и социалната поляризация сред населението.**

В същото време са възможни и според нас необходими определени контрамерки за компенсиране на преките и шокови негативни социални последици от въвеждането на плоския данък за ниско- и среднодоходни групи, вкл. от наети и осигурени лица в частния сектор.

Ще отбележим нуждата от ясно определени, формулирани и обосновани конкретни социални **цели и инструменти** на тези контрамерки, които условно могат да се степенуват и разпределят в три групи:

- **ниска и временна цел**, състояща се в ограничаване негативните последици на плоския данък единствено **върху разполагаемите размери** на работните заплати и реализираща се посредством повишаване на brutните им размери, без да се взема предвид инфлацията и произтичащите от нея промени в реалната им покупателна сила;

- **средна и трайна**, гарантираща запазване на реалната им покупателна сила от периода непосредствено преди въвеждането на плоския данък посредством пълно и трайно ограничаване на негативните последици от въвеждането на плоския данък върху разполагаемите размери на работните заплати, съчетано и допълнено с пълно ограничаване на негативното влияние на средногодишна инфлация през 2007 г. **върху техните реални разполагаеми размери;**
- **висока**, включваща одобрена с консенсус комбинация от контрамерки, способна не само да компенсира напълно и трайно негативните последици от въвеждането на плоския данък и на инфлацията върху реалните разполагаеми размери на работните заплати при засегнатите ниско- и среднодоходните групи, но и да гарантират тяхното нарастване непосредствено след неговото въвеждане – по възможност адекватно или близко до нарастването на реалния БВП на глава от населението средногодишна инфлация.

Разбира се, възможни са и други контрамерки, например включването на държавата като осигурител наравно с работодателите и осигурените лица и преразпределение на сегашния общ размер на задължителните осигурителни вноски (ЗОВ) за социално и здравно осигуряване, без изравнителната субсидия от републиканския бюджет за балансиране бюджетите на НОИ и НЗОК. Всеки от тримата „осигурители“, да поеме подходящ и добре обоснован и балансиран дял от общия размер на ЗОВ, като същият бъде разпределен между тях при съблюдаване на едно задължително условие – разпределението да не води до повишаване на общия относителен размер на ДОТ за наемните работници и служители и населението.⁸ Всичко зависи от наличието на реална политическа воля за възстановяване, съхраняване и разширяване ролята на принципите на социалната справедливост и социалната солидарност при формиране и разходване на необходимите публични средства за социална защита и сигурност на населението. По тях може и заслужава да се работи и дискутира.

Наред с това и освен адекватна компенсация на засегнатите лица от въвеждането на плоския данък от 1 януари 2008 г., ние се нуждаем и от още по адекватна, силна и ефективна здравна и образователна политика, гарантираща достъп на всички граждани и най-вече на подрастващото поколение до качествено здравеопазване и образование, независимо от мястото на техните родители в социалната йерархия.

Като задължителен минимум от контрамерки при тези предпоставки ние (и не само ние) смятаме, че е необходимо:

⁸ Предложение на КНСБ за въвеждане на диференцирани задължителни лични осигурителни вноски. – Синди труд, 2005, бр. 3.

- (1) запазването по принцип на необлагаемия минимум и обосновано ежегодно повишаване на неговия размер;⁹
- (2) замразяването в бъдеще на достигнатия през 2007 г. относителен дял на личните в общия размер на ЗОВ от 40% или неговото понижаване до 35%, т.е. до равнището от 2006 г.

Още по ефективен вариант и принципно възможно решение би било **въвеждането на отрицателен данък за лицата с ниски и средни доходи до предварително обоснован и нормативно определен размер. И по-конкретно за 2008 г., въвеждане на отрицателен данък в пълен размер за лицата с месечни доходи до 460 лв. и в прогресивно намаляващ с 0.70 лв. размер за всеки 1 лев от техния брутен месечен доход от 460.01 до 613.50 лв.**

Наши предварителни и условни многовариантни разчети показват, че измежду теоретично възможните относително самостоятелни контрамерки за неутрализиране негативните последици от въвеждането на плоския данък върху разполагаемите размери на засегнатите групи най-ефективна е: **(1) отрицателният данък**, следвана от най-често използваната контрамерка в страните от бившия съветски блок, въвели плоското данъчно облагане преди нас; **(2) запазване на необлагаемия минимум и повишаване на неговия размер.**

Ще припомним, че в чистия си вид т.нар. **отрицателен данък** се прилага в някои скандинавски страни. Това е данък, който се начислява, но не се заплаща от гражданите с брутни месечни доходи **до нормативно определен размер**, смятан за недостатъчен за тяхната издръжка и нормално възпроизводство като носители на проста и/или средна работна сила, а се поема от държавата.

Във Великобритания през 2001 г. се въвежда т.нар. данъчно кредитиране на работещи семейства с деца¹⁰, което през 2003 г. прераства в интегрален

⁹ По принцип необлагаемият минимум е по-висок от размера на минималната работна заплата. Например през 2007 г. необлагаемият минимум по ЗДДФЛ е 200 лв., а минималната работна заплата – 180 лв. Относително необлагаемият минимум превишава минималната заплата с 11.11%. Примерният размер за необлагаемия минимум в нашето предложение е само с 9.09% по-голям от нормативно определения размер за минималната заплата за 2008 г.

¹⁰ Данъчното кредитиране на работещи семейства и безработни с непълнолетни деца във Великобритания е само начало и малка и част от одобрена през 2000 г. от правителството на Тони Блеър „Дългосрочна национална програма за преодоляване бедността сред децата“ през следващите 20 години, вкл. за гарантиране на: правата на всички деца; равни възможности и достъп на всички деца независимо от мястото в социалната йерархия на техните родители до качествено образование и здравеопазване; гарантирана заетост поне на един от родителите и т.н. **Опит за адаптация на тази програма към условията в България** се съдържа в нашия доклад: „Борбата с бедността сред децата – приоритет на социалната ни политика. Данъчното кредитиране

данъчен кредит за семейства с деца, включващ и месечните добавки за деца, и други форми на социално подпомагане. По този начин се спестяват разходи веднъж за събиране на данъчни приходи и втори път – за тяхното разходване под формата на социални помощи за семейства с деца.

Ограничена разновидност на отрицателен данък се прилага дори в САЩ. Той се изчислява на основата на разликата между нормативно установения минимум и действителния размер на личния доход. Например, ако данъкът е 10%, нормативно установеният минимален доход е 250 лв., а личният доход на лицето X е 200 лв., то данъчният кредит е 5 лв. (250 лв. – 200 лв. x 10% = 5 лв.).

Коя от посочените две ефективни контрамерки ще бъде използвана у нас и кога, е въпрос на политическа зрялост и политическо решение. Но ако целта е не само временно, символично и еднократно, а трайно, перспективно и добре премерено да се защитят интересите на засегнатите от плоския данък лица от ниско- и среднодоходната групи, нашите предпочитания са на страната на отрицателния данък. Не точно за 2008 или 2009 г., а по принцип, когато експертите преценят, че са налице необходими икономически, социални и политически условия.

Във всички случаи, за да се избегнат неизбежни при прилагането на тази контрамерка **“инверсии”** или аномалии в размерите на разполагаемите доходи за лицата непосредствено над нормативно установената основна граница за правото на отрицателен данък, е необходима специална буферна зона, в която отрицателният данък се прилага **в диференцирани размери. По-конкретно и през 2008 г. – в пълен размер за лицата с БМД до около 460 лв. Вкл. и в прогресивно понижаващ се размер за лицата с БМД между 461.01 лв. и 613.50 лв.**

При съществуващата електронизация на счетоводната, финансовата и статистическата отчетност това не представлява технически проблем.

Във всички случаи, вкл. в предлагания от нас вид, трябва да се знае, че отрицателният данък има две допълнителни, специфични и обществено важни предимства:

- Той включва специфични социални функции и елементи на социално подпомагане.
- Отрицателният данък е инструмент, с помощта на който държавата има реална възможност пряко и непосредствено да се ангажира с компенсиране

на семействата с деца – възможности за повишена и по-ефективна социална защита на децата още сега”, представен на две конференции през 2002 г. – първата от Световната Банка в София на 4-5 април, а втората – от фондация „Конрад Аденауер” и Балканския институт по труда и социалната политика на 2 декември на тема „Социалната държава и реалностите – Българските реалности”.

на негативните социални последици от въвеждането на плоския данък върху разполагаемите доходи на всички ниско- и среднодоходни групи от наетите лица, независимо дали те са наети в бюджетната сфера или в частния сектор.

Нещо повече, в размера на отрицателния данък са включени съществуващи форми и размери на социални помощи и социално подпомагане на семейства и лица без и с непълнолетни деца, като по този начин се ускорява борбата с бедността (в т.ч. съществено се ограничава и дори напълно се преодолява наличието на т.нар. работещи бедни), е си намалява прекомерно високото подоходно разслоение и социална поляризация сред населението.

Като илюстрация на относително самостоятелните възможности и принципни предимства на отрицателния данък като механизъм за реализирането на подобна цел – **трайно** компенсиране негативните социални последици за ниско- и среднодоходните групи от въвеждането на предложени от правителството 10% плосък данък и гарантирани от държавата необходими размери и равнища на работните заплати, ще предложим вариант при следните основни допускания:

- непроменен общ размер на задължителните осигурителни вноски;
- относителен дял на задължителните лични осигурителни вноски от 35%;
- непроменени размери на минималната и останалите по-високи работни заплати.

Внимателният преглед и сравнителен анализ на цифрите в последните три колонки на табл. 3 показва, че въпреки плоския данък дори при непроменени размери на минималната и останалите по-високи работни заплати през 2008 спрямо 2007 г. отрицателният данък може да осигури:

- приемливо и очаквано повишаване на разполагаемите размери на ниско- и среднодоходните групи;
- съществено смекчаване и ограничаване на породеното от плоския данък и повишените размери на минималната работна заплата преразпределение на ОДОТ от високо- към нискодоходните групи и по този начин намаляване на социалната несправедливост в данъчното облагане.

По-конкретно, докато при равни други условия въпреки повишения размер на минималната работна заплата от 180 лв. през 2007 г. на 220 лв. от 1 януари 2008 г. въвеждането на плоския 10 процентов данък обещава да намали с 0.04 лв. до 20.87 лв. разполагаемите месечни доходи на наетите лица в частния сектор с БМД между 200 лв. (въпреки повишението им до 220 лв. от 1.01.2008 г. до 450 лв.), то отрицателният данък гарантира тяхното повишаване с 17.30 лв. до 82.62 лв.

В същото време, докато одобреният от правителството и НС плосък данък и повишени размери на минималната заплата от 1 януари 2008 г. води при равни други условия до увеличаване на разполагаемите месечни доходи за представителите на високодоходните групи с БМД между 5000 и 25 000 лв. с 881.15 лв. до 5 569.75 лв., то отрицателният данък ограничава увеличението им до 559.28 лв. и съответно до 3359.28 лв.

Ограничаването (но не и преодоляване) на преразпределението на общата данъчна тежест между ниско-, средно- и високодоходните групи, на която е способен отрицателният данък при равни други условия, респ. неговите последици за разполагаемите размери на месечните доходи, проличават и при сравняване на относителните (процентните) промени в разполагаемите размери на доходите за ниско-, средно-, високо- и много високодоходните групи (групата на богатите) в предпоследната колана на табл. 3 и 4.

Таблица 3
Условен разчет за определяне ефекта върху разполагаемите доходи на ниско- и среднодоходните групи при следните допускания: непроменени размери за минималната и останалите работни заплати; отпадане на необлагаемия минимум; намален общ размер на ЗОВ с 3%; относителен дял на ЗЛОВ от 35%; повишен максимален размер на осигурителния доход от 1400 лв. на 2000 лв.; въвеждане на отрицателен данък в пълен размер за лица с brutни заплати до 460 лв. и в намален с 0.70 лв. размер за всеки 1 лев от БМД между 460.01 лв. и 613.50 лв.

БМД-07г. лв.	БМД-08г. лв.	ЗЛОВ лв.	Д. основа лв.	ДОД лв.	ОДОТ лв.	РМД-2008 лв.	РМД-2007 лв.	Промяна в РМД в лв.	в %	Инд. РРМД инфл. 7.4%
Нискодоходна група										
180	180	20,48	159,53	15,95	4,52	175,48	157,64	17,84	11,32	103,65
190	190	21,61	168,39	16,84	4,77	185,23	171,46	13,77	8,03	100,59
200	200	22,75	177,25	17,73	5,03	194,98	175,15	19,83	11,32	103,65
225	225	25,59	199,41	19,94	5,65	219,35	197,04	22,30	11,32	103,65
250	250	28,44	221,56	22,16	6,28	243,72	215,15	28,57	13,28	105,47
270	270	30,71	239,29	23,93	6,78	263,22	229,16	34,05	14,86	106,95
300	300	34,13	265,88	26,59	7,54	292,46	249,93	42,54	17,02	108,96
350	350	39,81	310,19	31,02	8,79	341,21	284,08	57,13	20,11	111,83
Среднодоходна група										
400	400	45,50	354,50	35,45	10,05	389,95	318,23	71,72	22,54	114,09
450	450	51,19	398,81	39,88	11,31	438,69	352,39	86,31	24,49	115,91
500	500	56,88	443,13	44,31	12,62	487,41	386,54	100,87	26,42	117,73
550	550	62,56	487,44	48,74	14,08	536,12	420,70	115,42	28,36	119,55
600	600	68,25	531,75	53,18	15,62	584,83	454,85	130,00	30,21	121,37
650	650	73,94	576,06	57,61	17,23	633,54	489,01	144,53	32,04	123,19
700	700	79,63	620,38	62,04	18,91	682,25	523,16	159,09	33,81	125,01
800	800	91,00	709,00	70,90	21,90	770,90	589,46	181,44	39,36	130,79
Високодоходна група										
1000	1000	113,75	886,25	88,63	20,23	974,98	722,57	252,41	34,91	140,78
1200	1200	136,50	1063,50	106,35	24,85	1110,35	855,68	254,67	31,04	144,15
1400	1400	159,25	1240,75	124,08	28,33	1269,08	988,80	280,28	32,96	147,52
2000	2000	227,50	1772,50	177,25	40,75	1819,25	1388,14	431,11	34,94	151,90
2500	2500	272,50	2222,50	222,25	54,75	2272,25	1720,93	551,32	38,85	157,66
3000	3000	327,50	2772,50	277,25	70,75	2850,00	2053,71	796,29	43,73	163,13
4000	4000	427,50	3772,50	377,25	90,75	3870,00	2719,28	1150,72	49,86	171,26
5000	5000	527,50	4772,50	477,25	110,75	4980,00	3384,85	1595,15	59,04	180,15
Много високодоходна група (група на богатите)										
6000	6000	627,50	5772,50	577,25	130,75	6080,00	4050,42	2029,58	33,54	189,43
8000	8000	772,50	7222,50	722,25	160,75	7880,00	5381,56	2498,44	39,96	201,03
10000	10000	922,50	8772,50	872,25	190,75	9680,00	6712,70	2967,30	47,21	213,00
12500	12500	1122,50	10772,50	1072,25	235,75	11045,25	8376,63	2668,62	31,86	222,77
15000	15000	1372,50	12772,50	1272,25	285,75	13295,25	10040,55	3254,70	32,42	233,29
20000	20000	1772,50	16772,50	1672,25	370,75	17195,25	13368,40	3826,85	33,11	243,94
25000	25000	2222,50	21272,50	2122,25	460,75	21795,25	16696,25	5099,00	33,53	254,33
30000	30000	2722,50	26272,50	2622,25	550,75	26795,25	20024,10	6771,15	33,82	264,59

Разбира се, ако правителството беше приело или в бъдеще приеме идеята за ограничаване или смекчаване на драстично преразпределение през 2008 г. на общата данъчна тежест от високо- към нискодоходните групи с помощта на отрицателен данък, то политическото решение за неговите конкретни параметри трябва да се взема след предварително вариантни разчети и дискусии с участието на експерти на държавата и социалните партньори. В този смисъл ние не държим на конкретно използваните параметри на отрицателния данък в горния условен разчет. По-важното е възприемането на подобна цел и адекватен за нейната реализация механизъм.

Втора по ефективност относително самостоятелна контрамярка за трайно, макар и частично, смекчаване на негативните социални последици от въвеждането на плоския данък върху разполагаемите доходи на лицата от ниско- и среднодоходните групи (която на практика е и би трябвало да бъде приемлива за сегашния политически елит от двете страни на политическия спектър) е **съхраняване и повишаване размера на необлагаемия минимум – например и като първа стъпка до 220 или 240 лв. от 1 януари 2008 г.**

Таблица 4

Условен разчет за определяне последиците от плоския данък върху РМД при:
непроменени брутни размери на минималната и останалите работни заплати;
необлагаем месечен доход от 220 лв.; мален общ размер на ЗОВ с 3%;
относителен дял на ЗЛОВ от 40%; максимален осигурителен доход от 2000 лв.

БМД-07 г.	БМД-08 г.	ЗЛОВ	Д.основа	ЛОД	ОДОТ	РМД-2008	РМД-2007	2008/2007		Инд. РРМД
								Промяна в РМД	%	
лв.	лв.	лв.	лв.	лв.	лв.	лв.	лв.	лв.	%	инфл. 7.4%
Нискодоходна група										
180	180	23.40	156.60	0.00	23.40	156.60	157.64	-1.04	-0.66	92.50
195.2	195.2	25.38	169.82	0.00	25.38	169.82	171.46	-1.63	-0.95	92.22
200	200	26.00	174.00	0.00	26.00	174.00	175.15	-1.15	-0.66	92.50
225	225	29.25	195.75	0.00	29.25	195.75	197.04	-1.29	-0.66	92.50
250	250	32.50	217.50	0.00	32.50	217.50	215.15	2.35	1.09	94.13
270	270	35.10	234.90	1.49	36.59	233.41	229.16	4.25	1.85	94.84
300	300	39.00	261.00	4.10	43.10	256.90	249.93	6.97	2.79	95.71
350	350	45.50	304.50	8.45	53.95	296.05	284.08	11.97	4.21	97.03
Среднодоходна група										
400	400	52.00	348.00	12.80	64.80	335.20	318.23	16.97	5.33	98.07
450	450	58.50	391.50	17.15	75.65	374.35	352.39	21.96	6.23	98.91
500	500	65.00	435.00	21.50	86.50	413.50	386.54	26.96	6.97	99.60
550	550	71.50	478.50	25.85	97.35	452.65	454.85	31.95	7.60	100.18
600	600	78.00	522.00	30.20	108.20	491.80	489.01	36.95	8.12	100.67
650	650	84.50	565.50	34.55	119.05	530.95	522.90	41.94	8.58	101.10
700	700	91.00	609.00	38.90	129.90	570.10	855.68	47.20	9.03	101.51
800	800	104.00	696.00	47.60	151.60	648.40	589.46	58.94	10.00	102.42
Високодоходна група										
1000	1000	130.00	870.00	65.00	195.00	805.00	722.57	82.43	11.41	103.73
1200	1200	156.00	1044.00	82.40	238.40	961.60	855.68	105.92	12.38	104.63
1400	1400	182.00	1218.00	99.80	281.80	1118.20	988.80	129.40	13.09	105.29
2000	2000	260.00	1740.00	152.00	412.00	1588.00	1388.14	199.86	14.40	106.52
2500	2500	260.00	2240.00	202.00	462.00	2038.00	1720.93	317.08	18.42	110.27
3000	3000	260.00	2740.00	252.00	512.00	2488.00	2053.71	434.29	21.15	112.80
4000	4000	260.00	3740.00	352.00	612.00	3388.00	2719.28	668.72	24.59	116.01
5000	5000	260.00	4740.00	452.00	712.00	4288.00	3384.85	903.15	26.68	117.95
Много високодоходна група (група на богатите)										
6000	6000	260.00	5740.00	552.00	812.00	5188.00	4050.42	1137.58	28.09	119.26
8000	8000	260.00	7740.00	752.00	1012.00	6988.00	5381.56	1606.44	29.85	120.90
10000	10000	260.00	9740.00	952.00	1212.00	8788.00	6712.70	2075.30	30.92	121.90
12500	12500	260.00	12240.00	1202.00	1462.00	11038.00	8376.63	2661.38	31.77	122.69
15000	15000	260.00	14740.00	1452.00	1712.00	13288.00	10040.55	3247.45	32.34	123.22
20000	20000	260.00	19740.00	1952.00	2212.00	17788.00	13368.40	4419.60	33.06	123.89
25000	25000	260.00	24740.00	2452.00	2712.00	22288.00	16696.25	5591.75	33.49	124.29
30000	30000	260.00	29740.00	2952.00	3212.00	26788.00	20024.10	6763.90	33.78	124.56

Както споменахме, тази контрамярка – запазването по принцип на необлагаемия минимум и повишаването на неговите размери, се прилага в 14 от общо 15 страни от Източна Европа, въвели плоския данък от 1994 до 2006-2007 г. Разбира се, в случая (както и при евентуално въвеждане на отрицателен данък), не би могло да се говори повече за плоско данъчно облагане в неговия „чист“ или класически вид, съдържание и последици.

За по-конкретна и убедителна представа на възможностите на посочената контрамярка за смекчаване негативните последици от плоския данък за ниско- и среднодоходните групи в рамките на 2008 г. ще си послужим отново с условен разчет при следните допускания:

- (1) непроменени размери на минималната и останалите по-високи работни заплати;
- (2) намален общ размер на ЗОВ с 3 процентни пункта;
- (3) непроменен или по-скоро възстановен относителен дял на ЗЛОВ в общият им размер от 2006 г., възлизащ на 35%;
- (4) повишен размер за максималния осигурителен доход до 2000 лв., както предлага правителството.

Както се вижда, при равни други условия възстановяването и увеличаването на необлагаемия доход от 200 до 220 лв. от 1 януари 2008 г. не би предпазило най-нискодоходните наети лица от негативните последици на плоския данък, но би ограничило техния брой и относителен дял до лицата с БМД до около 230 лв.

За сметка на това и при равни други условия (в т.ч. непроменен размер на минималната заплата) възстановеният и повишеният размер на необлагаемия доход би компенсирал напълно и с прогресивно нарастващ размер негативните последици за наетите лица с БМД от 230 до 450 лв., като едновременно би довел до малко по-чувствително нарастване на разполагаемите месечни доходи за всички останали по-високодоходни групи и лица, без за това да е необходимо повишаване на brutните им размери.

В същото време сравнението на данните в последните две колонки на табл. 3 и 4, т.е. между потенциално възможните и условни промени при въвеждане на отрицателен данък и при възстановяване и повишаване размера на необлагаемия минимум, **показва по-ниския относително самостоятелен компенсиращ ефект върху разполагаемите доходи (а косвено и при равни други условия – и върху реалните) за ниско- и среднодоходните групи от наетите лица от евентуалното съхраняване и повишаване размера на необлагаемия минимум спрямо относително самостоятелния ефект от въвеждането на отрицателен данък.**

Независимо от демонстрирания безспорно сравнително по-висок потенциален и реален компенсиращ относително самостоятелен ефект на отрицателния данък при политическите и икономическите реалности у нас като компромисен и по-приемлив вариант за правителството, социалните партньори и дори за преобладаващия брой от десните опозиционни партии в рамките на 2008 или началото на 2009 г. смятаме комбинацията от:

- повишения размер на минималната работна заплата до 220 лв.;
- запазване или по-скоро възстановяване на необлагаемия минимум и повишаване на неговия размер до най-малко 240 лв.;
- съхраняване на намаления от 1 октомври 2007 г. общ размер на ЗОВ с 3 процентни пункта;
- запазване на повишения относителен дял на ЗЛОВ в общият им размер на 40%;
- запазване на повишения размер за максималния осигурителен доход от 1800 лв. през 2007 г. на 2000 лв. през 2008 г.

Макар и условни, тези и други допълнителни вариантни на разчети и техният анализ показват, че никоя от теоретично и практически възможните комбинации от контрамерки (вкл. възстановяването на необлагаемия минимум и повишаването на неговия размер) няма и не би могла да преодолее и предотврати в бъдеще трайните промени и ползи от въвеждането на плоския данък за високо- и много високодоходните групи, т.е. трайното и съществено преразпределение на ОДОТ от тези групи към (във вреда на) ниско- и среднодоходните групи, т.е.:

- Социалните придобивки от плоския данък за високо- и много високодоходните групи са неотразими и неотменими при възприемането на подобни контрамерки.
- Те се запазват при всеки произволно избран размер на плоския данък.
- Нещо повече, повишават се при евентуално възстановяване на необлагаемия минимум и увеличаване на неговия размер – мярка, която, както отбелязахме, се прилага в 14 от 15-те страни, въвели плоския данък до средата на 2007 г.

Именно затова е необяснимо (или поне трудно обяснимо за нас) защо управляващият политически елит, толкова упорито отказва сравнително най-меката контрамярка за ограничаване на непосредствените (преки) негативни социални последици за ниско- и среднодоходните групи от въвеждането на плоския 10-процентов данък у нас – запазването на необлагаемия минимум и повишаване на неговия размер.

От социална гледна точка би било още по-добре ако се отиде и малко по-напред, като например се обмисли възможността за отпадане на необлагаемия минимум за месечни доходи над определен и периодично актуализиран размер – примерно над 10 или 12 пъти размера на минималната работна заплата, каквато идея неотдавна и косвено, в ТВ предаване, подхвърли председателят на Икономическата комисия в Парламента заявявайки, че лично той не се нуждае от необлагаем минимум.

Още по добре би било ако сегашния общ размер на задължителните осигурителни вноски се разпредели между държавата, работодателите и осигурените лица по начин, който би намалил осигурителната тежест за работодателите и осигурените лица.

Както споменахме, на 18 декември 2007 г. Народното събрание одобри предложените от правителството промени в данъчното и осигурителното законодателство и отхвърли предложенията на десни политически партии за запазване на необлагаемия минимум въпреки липсата на сериозна аргументация. **При тези обстоятелства е трудно да се предвиди докога ще се запази плоският данък в този си вид и параметри.** Едно е ясно – при конкретните обществено-икономически условия в страната на този етап от нейното развитие, в т.ч.:

- при ниските и силно изостаналите размери на работните заплати от необходимите средства **за издръжка и възпроизводство** (издръжката на 1 дете) на носителите на проста и средна работна сила, от обективно възможните им размери и равнище при размерите и равнището на реалния БВП на глава от населението у нас спрямо това в ЕС, определени на паритетна основа;
- при значителното изоставане сегашното равнище на реална работна заплата от равнището ѝ през 1989 г. и допълнително повишената подоходна и социална поляризация;
- при високата и като тенденция нарастваща заболеваемост и ограничен достъп на около 1 млн. граждани до здравно и стоматологично обслужване, продължаващата от години успешна съпротива на УС на БЛС и членове на Комисията по здравеопазване на опитите за изграждане и въвеждане на ефективна система за независим външен и вътрешен контрол над качеството на медицинските услуги и обвързването му с техните цени;
- при незавършените реформи и хроничното недофинансиране на здравеопазването (и най-вече на профилактиката и болничната помощ) и образованието, нарастващата комерсиализация на тези две социални сфери

и все по-ограничения достъп до качествени здравни¹¹ и образователни услуги на все по-широки групи от населението;

- при непреодоления срив на селското стопанство и висок и като тенденция нарастващ дефицит по външнотърговския баланс и текущата сметка; при повишеното търсене на вноски от високодоходните групи и пр.

От тази гледна точка сме убедени, че шансовете за спечелване и/или най-малкото – за по-добро представяне на отделните политически партии и коалиции, ще бъдат на страната на онези от тях, които възприемат като своя философия и крайна цел на своята политика не просто запазването на макроикономическата и финансовата стабилизация, а на нейна основа:

- възстановяване и повишаване размера на необлагаемия минимум или пълна отмяна на плоския данък и възстановяване на прогресивното данъчно облагане; или дори въвеждане на пълно семейно подоходно облагане;
- бързо преодоляване допуснатото през последните 17-18 г. изоставане на реалните работни заплати от равнището им през 1989 г. и от необходимите им и обективно възможни размери за нормална издръжка и възпроизводство на носителите на проста и средна работна сила;
- такава политика на пазара на труда, която ще поддържа необходимото съотношение, а на първо време леко превишение на търсенето спрямо предлагането на проста и средна работна сила и ще принуди работодателите да увеличат и поддържат размерите и равнището на минималната и средната работна заплати до необходимите лични средства

¹¹ Комерсиализацията на здравеопазването и негативното му отражение върху достъпа на населението до необходимите му здравни услуги е особено силна в стоматологичната помощ. Ще напомним, че по оценки на членове на Комисията по здравеопазване, вкл. на нейния председател, към 90% от стоматологичните услуги в България са платени, а останалите около 10% – частично платени. По оценки на Министерството на здравеопазването в последния вариант на Националната здравна стратегия 2008-2013 г. обезбдяването на населението е обхванало 92% от населението. В същото време голяма част от здравните услуги също са частично платени – официално или неофициално (“под масата”), особено гинекологичните и хирургическите. От тази гледна точка намалението на разполагаемите доходи за преобладаващата част от заетите лица от ниско- и среднодоходните групи от въведения от 1 януари 2008 г. плосък 10-процентов данък и повишен размер на ЗЛОВ действат като относително самостоятелен фактор за още по-ограничен достъп до стоматологични и здравни услуги и по-влошен здравен и зъбен статус на все по-голяма част от населението. По едната, по другата и по други причини дори МЗ е принудено да обърне внимание на факта, че докато през периода 2000-2007 г. публичните разходи за здравеопазване нарастват от 978 млн.лв. на 2 216 млн.лв., т.е. 2.27 пъти, то достъпа до здравната система, качеството на здравните услуги и здравния статус на населението остават непроменени, дори се влошават ако се съди по снижаващата се продължителност на живота в добро здраве и бързо нарастващите загуби на човекодни поради временна неработоспособност.

за нормална издръжка и възпроизводство на носителите на проста и съответно на средна работна сила;

- реални и финансово добре осигурени програми и мерки за гарантиран достъп на всички граждани до качествено здравно и стоматологично обслужване, както и за създаване на равни шансове за достъп до качествено образование на всички деца независимо от мястото на техните родители в социалната и служебна йерархия;
- съществено ограничаване на сивия сектор в икономиката, източването на ДДС, злоупотребите с обществените поръчки и др., постепенно повишаване относителния дял на работните заплати и останалите лични доходи и компенсации на заетите лица в БВП от сегашните около 34-34.5% до или близко до относителния им дял в ЕС от около 48-49% и възстановяване на социалната справедливост при разпределението, преразпределението и крайното използване и потребление на БВП.

И на тази основа ограничаване на: нетната емиграция на предимно млади хора; нарастващия недостиг на работна сила; влошаващото се съотношение между общия брой на пенсионерите и заетите и осигурени лица; силните колебания в съотношението между търсенето и предлагането не само на високообразована и квалифицирана, но и на средно- и нискообразована и квалифицирана работна сила; нарастващата необходимост от внос на ниско- и среднообразована и квалифицирана работна сила от по-слабо развити страни извън ЕС, както и от значително увеличени публични, лични и частни (на бизнеса) разходи за нейната допълнителна подготовка и адаптиране у нас.

Тъй като споменахме за очертаващия се недостиг не само на високообразована и квалифицирана, но и на средно- и нискообразованата работна сила в края на 2007 и началото на 2008 г., т.е. за появата на **тотален недостиг на работна сила**, ще отбележим следното:

Ако през 2008 и следващите години наистина се появи значителен и тенденция към нарастващ недостиг (превишено търсене спрямо предлагането) на ниско-, средно- и високообразована и квалифицирана работна сила, за което ни дават основание данните за спада в равнището на безработицата през ноември 2007 г. до 6.6%, то по логиката на пазарните принципи и правила, на които робуват повечето от новоизлюпените досега български бизнесмени, може и би трябвало да се стигне до постепенно и дори ускорено повишаване работните заплати – общо и конкретно за носителите на проста и средна работна сила, способно не само да компенсира намалените им на 1 януари 2008 г. от плоския данък разполагаеми заплати, но и да принуди бизнеса да продължи да ги повишава през следващите години до достигане на обективно възможните им

размери и действителната им стойност, т.е. до размера на необходимите средства за тяхната издръжка и възпроизводство.¹²

Както споменахме, **подобно развитие няма да промени принципно и съществено породеното от плоския данък преразпределение на общата данъчна и осигурителна тежест между ниско-, средно-, високо- и много високодоходните групи.** Но то ще я омекоти и ще намали броя на работещите бедни, ще ограничи социалното напрежение и ще направи относително по-приемлива повишената от плоския данък подоходна диференциация и социална поляризация. Защото ще доведе работните заплати до размери, близки и колебаещи се около необходимите лични средства за нормална издръжка и възпроизводство на носителите на проста и средна работна сила в страната.

Нещо повече, ако всичко това се случи и чрез едно добре премерено държавно регулиране на вноса на чуждестранна работна сила и поддържане на умерено превишение на търсенето над предлагането на работна сила на вътрешния пазар на труда, заедно с държавата и синдикатите бизнесът ще бъде принуден

¹² По данни в средносрочната фискална програма на правителството БВП на страната за 2008 г. ще възлиза на 61 711 млн. лв. По официални статистически данни от последните няколко години относителният дял на общата сума на т.нар. компенсации за заетите лица (парични и натурални доходи на наети и samozаети лица, ваучери за храна и др.) в БВП у нас възлиза на около 34-34.5%, докато в ЕС е 48.5-49 до 50%, т.е. с около 14-16% повече. По предварителни данни на НОИ общият средногодишен брой на наетите и осигурените от работодателите лица през 2008 г. възлиза на 2 318 800, средната месечна работна заплата е 500 лв., сумата на техните работни заплати – на 13 912.8 млн. лв., които представлява 22.54% от БВП. Според последните изследвания на Центъра за изследване на демокрацията, обявени на конференцията през май 2008 г., в сивата икономика на страната се въртяха между 10 и 18 млрд. лв. Ако условно добавим към официално обявения размер на БВП за 2008 г. например 10 519 млн. лв. от произведения в сивия сектор на икономиката, но неотчетен от официалната статистика БВП, ще установим, че БВП за 2008 г. възлиза на 72 230 млн. лв. Ако към него наложим относителния дял на работните заплати за наетите и осигурените от работодателите лица през 2008 г. от 22.54%, ще установим, че средната им месечна работна заплата би възлизала на 585.36, а не на 500 лв. Ако допуснем, че относителният дял на работните заплати за наетите и осигурените от работодателите лица в този увеличен размер на БВП бе не 22.54%, а 28.54% ще установим, че средните им месечни работни заплати биха възлизали на 740.97 лв. Ако относителният им дял в този по-голям БВП е 32.54%, средният им брутен месечен размер на работните заплати би възлизал на 844.68 лв. Ако относителният им дял в така увеличения БВП е 36.54%, средният им брутен месечен размер на работните заплати би възлизал на 948.51 лв. Подобна политика на постепенно и все по-съществено ограничаване на сивия сектор в икономиката, съчетана с политика на постепенно повишаване относителния дял на работните заплати за наетите и осигурени лица в БВП, би имала положителен относително самостоятелен ефект пряко върху размерите и равнището на работните заплати и косвено – върху качеството и възпроизводството на все по-качествена и добре мотивирана работна сила, ускоряване на икономическия растеж, подобряване финансирането и финансовото стабилизиране на социалния и здравноосигурителния фонд, на здравеопазването и образованието, ограничаване на нетната емиграция на предимно млад и добре образовани лица и т.н.

да се включи и конструктивно да участва в разработване и обсъждане на необходимите регламенти и правила за внос на работници и служители от чужбина, в търсенето на вътрешни резерви за допълнителна местна работна сила посредством изграждане на т.нар. система на гъвкаво пенсиониране и по-ефективно стимулиране на отсроченото пенсиониране при едновременно изграждане на подходящи работни места, режими и форми на заплащане труда на възрастните работници; и като последна мярка, приложима след около 5-10 години – за ограничено повишаване на пенсионната възраст до 65 години за мъжете и жените или до 65 за мъжете и 63 години за жените, когато за това се създадат всички необходими социални и икономически предпоставки.

Проблемът, пред който ще се изправим по отношение на вноса на работна сила от чужбина, е, че поради постепенно свиващите се, но като цяло оставащи съществени различията в реалните работни заплати у нас и останалите членки на ЕС и през следващите минимум 1-2 десетилетия, бизнесът и страната не могат да разчитат на внос на недостигащата работна сила от страни-членки на ЕС, а единствено от по-слаборазвити държави извън Съюза. Нормално е този внос да се ориентира към по-млада работна сила на възраст до 30-35 години от страни като Украйна, Молдова и др., в които има големи групи население със съхранено българско самосъзнание, първо, защото това ще има позитивни демографски и икономически ефекти и второ, защото то ще спести средства за тяхната езиковата подготовка и значително ще улесни интеграцията им в българското общество. Едновременно с това трябва да се предприемат ефективни мерки за повишаване заетостта сред новозавършващите своето образование лица и по-възрастните поколения – чрез стимулиране на отсроченото пенсиониране и създаване на подходящи за неговите възможности работни места, условия и режими на труд.

Възстановяването на необлагаемия минимум и повишаването на неговия размер – например до минимум 240 лв. през 2008,¹³ 267 лв. през 2009 г. и т.н., е най-малкото, което правителството спешно трябва да предложи и Народното събрание да утвърди още през 2008 или най-късно от началото на следващата 2009 г. Подобно решение ще означава качествена промяна във възприетата в края на 2007 г. данъчноосигурителна политика и използване на необлагаемия минимум като инструмент за известно ограничаване на социално несправедливото преразпределение на ОДОТ с плоския данък и намаляване на и без това допълнително раздутата от този данък подоходна диференциация и социална поляризация сред наетите лица и населението. При

¹³ По принцип необлагаемият минимум е по-висок от размера на минималната работна заплата. Например през 2007 г. необлагаемият минимум по ЗДДФЛ е 200 лв., а минималната работна заплата – 180 лв. Относително необлагаемият минимум превишава минималната заплата с 11.11%. Нашето предложение е това или близко до него съотношение между необлагаемия минимум и нормативно определения размер на минималната работна заплата да се запази и за в бъдеще – до момента, в който минималната работна заплата достигне размери, напълно покриващи необходимите лични разполагаеми средства за издръжка на носителите на нискоквалифицирана работна сила и за тяхното възпроизводство, т.е. за издръжка, здравеопазване, образование и т.н. на второ непълнолетно дете.

неизбежно високата и очертаваща се инфлация през 2008 г. изпълнението на приходната част на държавния бюджет е гарантирано. А това означава наличие и на необходимите финансови възможности за подобна промяна в ЗДДФЛ.

Таблица 5

Условен разчет за определяне РМД през 2008 г. при следните допускания:
 повишен размер за минималната заплата от 180 до 220 лв.; непроменени размери на заплатите над минималната (в частния сектор); необлагаем минимум от 240 лв.; намален общ размер на ЗОВ с 3%; повишен относителен дял на ЗЛОВ от 35 на 40% и повишен максимален осигурителен доход от 1400 лв. на 2000 лв.

Определяне на условията РМД при необлагаеми 240 лв.						По закон	Разликите		По закон	Разликите		
БМД-07 г.	БМД-08 г.	ЗЛОВ	Д.основа	ДОД	ОДОТ	РМД ¹⁾ -2008	РМД ²⁾ -2008	2008-2008		РМД ³⁾ -07	2008-2007	
лв.	лв.	лв.	лв.	лв.	лв.	лв.	лв.	лв.	%	лв.	лв.	%
Нискодоходна група												
180	220	28,6	-48,6	0,0	28,6	191,4	172,3	19,1	11,1	157,6	33,8	21,4
190	220	28,6	-48,6	0,0	28,6	191,4	172,3	19,1	11,1	166,4	25,0	15,0
200	220	28,6	-48,6	0,0	28,6	191,4	172,3	19,1	11,1	175,2	16,3	9,3
225	225	29,3	-44,3	0,0	29,3	195,8	176,2	19,6	11,1	197,0	-1,3	-0,7
250	250	32,5	-22,5	0,0	32,5	217,5	195,8	21,8	11,1	215,2	2,3	1,1
270	270	35,1	-5,1	0,0	35,1	234,9	211,4	23,5	11,1	229,2	5,7	2,5
300	300	39,0	21,0	2,1	41,1	258,9	234,9	24,0	10,2	249,9	9,0	3,6
350	350	45,5	64,5	6,5	52,0	298,1	274,1	24,0	8,8	284,1	14,0	4,9
Среднодоходна група												
400	400	52,0	108,0	10,8	62,8	337,2	313,2	24,0	7,7	318,2	19,0	6,0
450	450	58,5	151,5	15,2	73,7	376,4	352,4	24,0	6,8	352,4	24,0	6,8
500	500	65,0	195,0	19,5	84,5	415,5	391,5	24,0	6,1	386,6	28,9	7,5
550	550	71,5	238,5	23,9	95,4	454,7	430,7	24,0	5,6	420,7	34,0	8,1
600	600	78,0	282,0	28,2	106,2	493,8	469,8	24,0	5,1	454,9	39,0	8,6
650	650	84,5	325,5	32,6	117,1	533,0	509,0	24,0	4,7	489,0	43,9	9,0
700	700	91,0	369,0	36,9	127,9	572,1	548,1	24,0	4,4	522,9	49,2	9,4
800	800	104,0	456,0	45,6	149,6	650,4	626,4	24,0	3,8	589,5	60,9	10,3
Високодоходна група												
1000	1000	130,0	630,0	63,0	193,0	807,0	783,0	24,0	3,1	722,6	84,4	11,7
1200	1200	156,0	804,0	80,4	236,4	963,6	939,6	24,0	2,6	855,7	107,9	12,6
1400	1400	182,0	978,0	97,8	279,8	1120,2	1096,2	24,0	2,2	988,8	131,4	13,3
2000	2000	260,0	1500,0	150,0	410,0	1590,0	1566,0	24,0	1,5	1388,1	201,9	14,5
2500	2500	260,0	2000,0	200,0	460,0	2040,0	2016,0	24,0	1,2	1720,9	319,1	18,5
3000	3000	260,0	2500,0	250,0	510,0	2490,0	2466,0	24,0	1,0	2053,7	436,3	21,2
4000	4000	260,0	3500,0	350,0	610,0	3390,0	3366,0	24,0	0,7	2719,3	670,7	24,7
5000	5000	260,0	4500,0	450,0	710,0	4290,0	4266,0	24,0	0,6	3384,9	905,2	26,7
Много високодоходна група (група на богатите)												
6000	6000	260,0	5500,0	550,0	810,0	5190,0	5166,0	24,0	0,5	4050,4	1139,6	28,1
8000	8000	260,0	7500,0	750,0	1010,0	6990,0	6966,0	24,0	0,3	5381,6	1608,4	29,9
10000	10000	260,0	9500,0	950,0	1210,0	8790,0	8766,0	24,0	0,3	6712,7	2077,3	30,9
12500	12500	260,0	12000,0	1200,0	1460,0	11040,0	11016,0	24,0	0,2	8376,6	2663,4	31,8
15000	15000	260,0	14500,0	1450,0	1710,0	13290,0	13266,0	24,0	0,2	10040,6	3249,5	32,4
20000	20000	260,0	19500,0	1950,0	2210,0	17790,0	17766,0	24,0	0,1	13368,4	4421,6	33,1
25000	25000	260,0	24500,0	2450,0	2710,0	22290,0	22266,0	24,0	0,1	16696,3	5593,8	33,5
30000	30000	260,0	29500,0	2950,0	3210,0	26790,0	26766,0	24,0	0,1	20024,1	6765,9	33,8

- 1) РМД е изчислен при повишения размер на минималната заплата от 180 на 220 лв., промените в ДОТ и условно допуснат необлагаем минимум от 240 лв. месечно.
- 2) РМД е изчислен при повишения размер на минималната заплата и промените в ДОТ по закон, вкл. отмяната на необлагаемия минимум.
- 3) РМД е изчислен при определения размер за минималната работна заплата през 2007 г. и действащото данъчно и осигурително законодателство.

Конкретните потенциално възможни социални относително самостоятелни последици от възстановяването на необлагаемия минимум от 1 юли 2008 г. и повишаване неговия размер до 240 лв. са представени на табл. 5.

Както се вижда от сравнението на цифрите в колона 7 и 8, съответно **с** и **без** въвеждане на предлагания необлагаем минимум за доходите на физическите лица, нашето предложение, комбиниращо утвърдените промени в данъчното и осигурителното законодателство с възстановяване и повишаване размера на необлагаемия минимум до 240 лв. от 1 юли 2008 г., гарантира:

- **възстановяване на традицията за нулев данък върху доходите на най-нискодоходни групи от наетите лица – в конкретния случай с brutни месечни доходи (БМД) до 270 лв.;**
- **относително (к. 10) най-голямо повишаване на разполагаемите месечни доходи (РМД) за най-нискодоходната група – с 11.1%; и относително най-малкото им увеличение за представителите на най-високодоходната (групата на богатите) – с 0.1%;**
- **социално по-справедливо разпределение на общата данъчна и осигурителна тежест в бъдеще.**

Единственото допълнително финансово условие за безпрепятсвено изпълнение на това предложение – с предлагания конкретен размер за необлагаемия месечен доход и равни други условия, са гаранциите за адекватно или приблизително адекватно на намалените от предлаганата мярка **преизпълнение на приходната част на държавния бюджет през 2008 г. като последица от очертаващата се инфлация. И разбира се, наличие на реална политическа воля** на управляващата коалиция и нейното правителство за възстановяване на държавността и необходимата промяна в досегашната данъчно-осигурителна политика – вместо ползването ѝ като инструмент за задълбочаване на подоходната и социална диференциация, ползването ѝ като инструмент за нейното смекчаване.

Заклучение

Анализът дава достатъчно основания да определим въвеждането на плоския данък у нас от 1 януари като прибързана и необоснована мярка, водеща до трайно преразпределение на общата данъчна и осигурителна тежест от високо към ниско и средно доходните групи, задълбочаване на и без това високата подоходната диференциация и социалната поляризация сред населението и множество други негативни социални, икономически, психологически и пр. последици, ограничаваща полето и действието на принципите на социалната справедливост и социалната солидарност; стимулираща нетната емиграция, укриваното на лични доходи, създаваща все по-силно чувство сред преобладаващата част от населението че живее в социално несправедлива държава и нарастваща социална и гражданска несигурност.

По тези причини смятаме като възможно най-добро решение възстановяването на прогресивното данъчно облагане доходите на физическите лица.

В същото време, доколкото преценяване че по чисто политически причини това едва ли е възможно в настоящия момент, то като програма минимум смятаме и препоръчваме **възстановяване на необлагаемия минимум още преди края на 2008 г. или в началото на 2009 г. и обосновано повиши неговия размер до около 110-111% от размера на минималната работна заплата**

Крайно време е българският политически елит да осъзнае, че мярка за държавността и ефективността на провежданата от него политика не е бързината на собственото му забогатяване и трупането на лично благосъстояние, а равнището и развитието на социалната справедливост, солидарност, сигурност и благоденствие (жизнено равнище) на всички останали граждани и целия народ.”